

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

UC-NRLF

8B 116 871

YC108529

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

RECEIVED BY EXCHANGE

923h

Class S385

1908

923h
5325

**FOLKNAMNET GEATAS I DEN FORNENGELSKA
DIKTEN BEOWULF**

INBJUDNINGSSKRIFT

TILL

ÅHÖRANDE AF DE OFFENTLIGA FÖRELÄSNINGAR

- MED HVILKA

PROFESSORN I SPECIELL PRIVATRÄTT

BRÖR HERMAN DAHLBERG

OCH

PROFESSORN I BOTANIK

HANS OSCAR JUEL

TILLTRÄDA SINA EMBETEN

AF

HENRIK SCHÜCK

KUNGL. UNIVERSITETETS I UPSALA N. V. REKTOR

UPPSALA 1907

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

As a result of the above, the Commission has concluded that the proposed transaction is in the best interests of the shareholders of the Company and the public interest.

The Commission has also concluded that the proposed transaction is in the best interests of the shareholders of the Company and the public interest.

The Commission has also concluded that the proposed transaction is in the best interests of the shareholders of the Company and the public interest.

The Commission has also concluded that the proposed transaction is in the best interests of the shareholders of the Company and the public interest.

The Commission has also concluded that the proposed transaction is in the best interests of the shareholders of the Company and the public interest.

10/10/10

Folknamnet Geatas i den fornengelska dikten Beowulf.

En bland de viktigaste källorna för Nordens äldsta historia och litteraturhistoria är, som bekant, den fornengelska dikten Beowulf, men äfven de knapphändiga notiserna i grekiska och romerska arbeten före 600-talets början äro af vikt icke blott i och för sig utan ock för begripande af Beowulfdiktens historiskt-geografiska uppgifter, och jag skall därför i korthet erinra om dessa.

Pytheas besökte troligen Norge, men säkert icke Sverige och har inga uppgifter om de olika nordiska folkens nationalitet. De första, som nämnas, äro som bekant kimbrer och teutoner, hvilka ungefär ett århundrade före den kristna tideräkningens början bröto in i det romerska riket, men besegrades af Marius. Genom Ptolemaios (andra årh. e. K.) veta vi, att de utvandrat från Jutland, som i Ptolemaios' geografi kallas den kimbriska halfön; namnet anses ännu finnas kvar i *Himmerland*, strax söder om Limfjorden. Af öfriga nordiska folk, som bebodde Skandia (den skandinaviska halfön), omtalar Ptolemaios *Chaideinoi*, som bodde i väster och anses vara de norska *Heinir* (i Hedemarken), *Phavonoi* och *Phiraisoi*, hvilka båda äro okända, men sägas hafva bott i öster, *Phinnoi* i norr (troligtvis lapparna), de i midten boende *Levonoi* samt *Goutai* och *Daukiones*, hvilka bodde i söder. *Levonoi* äro okända,¹ likaså *daukiones*, som språkligt icke kan betyda

¹ Brenner förmodar här en korruption för *Sveonoi*, men detta synes väl djärf.

danskar, och med *goutai* förstås vanligen *gautar*. Äfven Plinius († 79 e. K.) omtalar kimbrenna såsom boende på den kimbriska halfön, men på ön *Scadinavia* — tydligen den skandinaviska halfön — upptager han blott ett för öfrigt okänt folk, *hillevioner*. Grienberger (Zeitsch. f. deut. Altert. 46,152) gör dock den sannolika konjekturen att vi i stället för *hillevionum* (var.: *illevionum*) *gente* böra läsa *illa svionum gente*, i hvilket fall svearna här för första gången skulle omtalas. I hvarje fall nämner Tacitus i sitt 98 e. K. skrifna arbete *Germania Sviones* och de strax norr om dem boende *Sitones*.

Under det andra århundradet innehades således den jutska halfön af kimbrenna, som emellertid enligt Tacitus och Ptolemaios tyckas hafva blifvit betydligt försvagade samt trängda mot halföns nordspets; i söder på den skandinaviska halfön funnos *gautar* och — troligen i mellersta Sverige — svear samt jämte dem åtskilliga andra stammar.

Sedan dröjer det ända till midten af 500-talet innan vi få några andra mera utförliga underrättelser, och under den mellanliggande tiden hade antagligen åtskilliga förändringar inträffat. Omkring 550 hafva vi Prokopios' bekanta berättelse om herulernas vandring. Från Donau drogo de till den norra oceanen, till ett där bosatt folk, varnerna, därifrån fortsatte de förbi »danernas folkslag», färdades så till sjöss och anlände till Thule, där de slogo sig ned bredvid *gautarna*. Här af synes för det första framgå, att danerna då innehade det nuvarande Danmark eller åtminstone en väsentlig del af detta område, och för det andra fanns på den skandinaviska halfön ett folk, som kallas *gautoi*, hvarmed måste förstås *gautar*, och hvilka på skäl, som sedan skola anföras, antagligen bott i Västergötland.

Båda dessa uppgifter bestyrkas af den ungefär samtidigt skrifvande Jordanes, hvars notiser dock snarast härröra från en något äldre period, de sista åren af 400-talet. Enligt hans uppgift hade *dani*, som voro af svensk börd (ex ipsorum stirpe progressi) fördrifvit herulerna från deras gamla boplatser. Notisen, att danerna voro af svensk börd, förutsätter, att de såsom eröfrare norrifrån kommit till Danmark, och under förutsättning att uppgiften är

riktig, kunna danerna först så sent hafva tagit Danmark i besittning, att minnet af denna eröfring ännu kunde lefva kvar i slutet af 400-talet. Många århundraden förut kan eröfringen således ej hafva skett.

Enligt min tro bör man härmed sammanställa ett annat historiskt faktum. Enligt Bedas uppgift eröfrades England af saksare, angler och jutar, men såsom Erdmann och Steenstrup visat, måste dessa *jutar* vara identiska med ett lågtyskt folk, Eutii, som på 500-talet bodde väster om Elbes utlopp.¹ I hvarje fall kunna Bedas jutar icke hafva varit skandinaver, ty dialekten i Kent, där de slog sig ned, var lågtysk, icke skandinavisk. Den saksiska eröfringen skedde emellertid tidigare än Beda uppgifver (år 449), ty såsom man vet, började den lågtyska utvandringen till England redan under 300-talets senare del. Omkring 410 skedde det stora infallet i samband med de romerska truppers afmarsch, och omkring 440 var landet eröfradt. Det latinska folknamnet *eutii* sammanhänger emellertid helt visst med ortnamnet Jutland. Såsom Noreen upplyst mig, betyder *Futland* säkerligen *sjölandet*, och folknamnet *Futar*, äldre *ýtir* (af *eutir*), är bildadt därur (lik som Daner ur Danmark).² Det synes mig därför, af folknamnet att

¹ Erdmann: Über die Heimat und den Namen der Angeln. Upsala 1890—91. Steenstrup: Danmarks Riges Historie I, 75 ff.

² På min begäran har Noreen här vidare utvecklat sin åsikt: »Såsom jag redan i Spridda studier II, 91 och 139 påpekade, uppvisa de inhemska fornordiska namn på landskap och andra större territorier, hvilka såsom första led innehålla ett folknamn, i kompositionsfogen ett *a*, d. v. s. folknamnets gen. pl.-ändelse, t. e. *Jämtaland*, *Södermannaland*, *Svearike*, *Danavälde* o. d. Då däremot detta *a* saknas, utgöres första leden i landskapsnamnet af ett uttryck för något annat, vanligen ett geografiskt begrepp, t. e. *Uppland*, *Gautland* (kvar i *Väster-götland*, annars ersatt af nybildningen *Göta-land* efter den förra typen) = »landet kring *Gaut*(älven)», *Gutland* (Gotland) = landet med *gutpiuda* (goternas eget namn på sitt folk), d. v. s. »utgjutet folk», utvandrare, *Värmland* = landet kring sjön Värmeln, *Halland* = landet med berggrund, *Þróndheimr* = frodig bygd, *Heiðmörk* = skog på hed, *Danmark* = skog på jämn och fast mark o. s. v. Af dylika ortnamn bildas med utelämnande af den senare sammansättningsleden härledda folknamn, i äldsta tid vanligen med pluraländelsen *-ir*, ack. *-i* (i urnordisk tid nom. *-iR*, ack. *-inn* af äldre *-inR*), som verkar *i*-omljud på föregående stafvelses vokal, t. e. fsv. *dæmir* (gen. *dana*) af Danmark, fno. *Þrónder* af *Þróndheimr*, *vermer* (senare ersatt af *vermar*) 'värmlänningar', hos Jordanes *hallin* (d. v. s. ack. *hallinn*; vore isl. *helle*) af Halland o. s. v.; jfr fno. *Heinir* af *Heiðmörk*, *Öynir* af *Öyland*, *Sygnir* af Sogn. o. d. Till denna senare kategori

döma, sannolikast, att de *eutii*, som på 500-talet voro bosatta vid Elbe och som kort förut med saksare och angler deltagit i Englands eröfring, förut varit bosatta på Jutland, där de antagit namnet *ȳtir*. Men denna folkförskjutning kan sammanställas med tvänne andra. Äldst innehades den jutska halfön af kimbrerna, som emellertid delvis vandrade ut redan på 100-talet f. Kr. Genom denna folkaftappning bereddades möjlighet för lågtyska folk söderifrån att tränga upp på halfön, och detta synas de äfven hafva gjort, ty på Tacitus' tid skildras kimbrernas stat såsom »för närvarande obetydlig», och enligt Ptolemaios voro de begränsade till halföns nordspets. Landet, där det söderifrån kommande folket slog sig ned, kallades *Eutland* = *sjölandet*, och folket fick däraf namnet

måste alltså *Jutlands* (isl. *lötland*, icke *Iótaland*) och *jutarnas* namn höra. Förra sammansättningsleden i Jutland återfinnes i de svenska sjönamnen *Juten*, *Jutern* och *Juttern*, som af Hellquist (Sv. landsm. XX, 275) utan tvifvel riktigt sammanställas med avestapråkets *aoda* 'vatten', litau. *audra* (jfr det i tyskan inlänade *Oder*) 'flod' och sanskr. *od-* 'porla, flöda' m. m. Den här uppträdande roten *eud* (germanskt *eut*) är tydligen, såsom redan Persson (Wurzelerweiterung s. 47 och 228) förmodat, en variant till roten *ued* (germ. *wet*) i *Vättern*, *vatten-vät*, i det att båda utgå från en tvåstafvig rot *eued* (*ewet*) och sålunda t. e. *Jutern* förhåller sig till *vatten* (engl. *water*, ty. *wasser*) som *sjuk* till *svag* (af äldre *svak*) o. d. *Jutland* betyder således ursprungligen 'vattenland' och är en fullständig parallell till det nederländska *Zeeland* (under det att däremot det danska *Sjælland* är ett ursprungligt *Seland*, -und, de därifrån utvandrade *Silingarnas* hemort, sålunda en bildning af samma art som Varend, isl. *Ver-und*, fsv. *Vær-and* eller, som det ock heter, *Vær-ingia*, d. v. s. *Vir-darnas* hemvist). Ett namn med denna betydelse passar ock förträffligt för de vattensjuka och skärgårdsartade landsträckorna utefter halföns västra kust, den nejd där vi tidigast träffa jutarna under den latiniserade benämningen *cutii*, motsvarande ett urnordiskt *cutiR*, bildadt till *Eutland* på ofvan angifvet sätt. På *i*-omljudets tid måste detta folknamn få böjningen: nom. *ȳtir* (det ags. *ȳte*), gen. *iūta* (*iōta*, ags. *ēota*) o. s. v. liksom fsv. *dēnir*, gen. *dana* o. d. Denna oregelbundna böjning gaf upphof till två skilda ord. Formerna med *ȳ* fortleva i det isl. poetiska *ȳtar*, där *-ir* utbyttis mot *-ar* såsom i *vermar* för *-ir* m. m. d. och där betydelsen urblekts till den allmänna af 'människor, män, hjältar', en allmän företeelse hos såsom folknamn utdöda eller åtminstone mindre lefvande ord, t. e. *fyrvar* (Jordanes' *fervir* 'innevånare i Fjäre härad' i norra Halland), *got(n)ar*, ursprungligen 'goter', *virþar*, urspr. såsom ännu i svenskan 'Värends-bor' o. d. Formerna med *iū* åter ha gifvit upphof åt nybildningen *jutar* (isl. *iótar*), som alltjämt fortlever såsom folknamn. — Den här framställda utvecklingsgången synes mig absolut förbjuda Hellquists uppfattning (Arkiv XIX, 137 f.) af jättenamnet *Forniötr* såsom varande ett *forn-iótr* 'urmänniskan', däri ett *iótr* skulle uppträda med en ursprunglig betydelse af 'man' (ännu äldre 'befruktare, vattnare' eller något dylikt), som först senare specialiserats till 'jutlänning'.

eutir. Dit kan det hafva kommit redan på 100-talet f. Kr., då den kimbriska utvandringen försiggick. Men på 300-talet e. Kr. finna vi euterna åter på vandring, i det att de deltaga i Englands eröfring; under det att en annan del af folket stannar kvar vid Elbemynningen bredvid sina saksiska stamfränder. Denna utvandring förklaras onekligen bäst med det antagandet, att de då fördrifvits från Jutland samt således tvingats att uppsöka ett nytt hem. Detta åter berodde troligen på, att Danmark vid denna tid eröfrats af de norr ifrån kommande danerna, som drifvit bort euterna från Jutland. Men de daner, som slog sig ned i detta landskap,ingo snart namn efter detta och kallades med anledning däraf jutar — en mycket vanlig företeelse (jämför ester, bulgarer, preussare m. m.). Jag ställer således den danska invasion, om hvilken Jordanes talar, i samband med euternas tåg till England och förmodar därför, att Danmark eröfrats af nordskandinaver i slutet af 200-talet eller i början af 300-talet — den tid, från hvilken vi hafva de stora mossfynden, som onekligen vittna om stora strider i dessa trakter.¹ Vid samma tillfälle — tydligen något förr — skulle herulerna, enligt Jordanes, hafva af danerna drifvits från sina gamla boplatser (utan tvifvel i södra Sverige). Detta stämmer ock därmed, att vi i slutet af 200-talet träffa heruler dels vid Svarta hafvet tillsammans med goterna, dels vid nedre Rhen tillsammans med angler och varner.

Äfven den andra uppgiften hos Prokopios, om gautarna, bestrykes hos Jordanes. I hans arbete förekommer som bekant en ytterst värdefull redogörelse för de olika stammarna. Uppgifterna stamma antagligen från den norska konung Rodulf, som vistades vid Theodorik den stores hof, och de synas mycket tillförlitliga, men afse förmodligen 400-talets slut, då Rodulf lämnade norden. Tyvärr äro dock namnen i de olika afskrifterna mycket korrumperade, och särskildt äro ändelserna i allmänhet borta eller stympade. Läffler,

¹ Språket i de runinskrifter, som påträffats i dessa mossfynd, vederlägga ej detta antagande. Dels är det omtvistadt, huruvida det är västgermanskt eller nordgermanskt, dels kunna ju inskrifterna härröra från de segrande nordgermanerna. Vissa egenheter i den jutländska dialekten häntyda ock på ett västgermanskt folkelement, och i och för sig synes det ju ganska rimligt, att den här under historisk tid ständigt pågående striden mellan tyskar och skandinaver börjat redan i förhistorisk tid.

som jämte Grienberger har stor förtjänst om deras tydning,¹ anser, att uppräknigen sker i en bestämd geografisk ordning, och såsom allmän regel torde detta nog vara riktigt, ehuru afvikelser väl torde kunna påvisas. Efter att hafva omtalat *Adogit* i Norge och *Screre-fennæ* (tydiligen = skridfinnar, lappar) nämner han *Suehans*, i hvilka man utan svårighet återfinner svearna. »Därefter följer» — fortsätter han — »en mängd folk, theustes, vagoth, bergio, hallin, liothida, hvilka allas boplatser, i lika mån slättbygder och fruktbara, därför äro utsatta för andra folks anfall (quorum omnium sedes sub uno (=similiter) plani ac fertiles et propterea inibi aliarum gentium incursionibus infestantur)». Angående *Theustes* kan intet tvifvel råda, och man har allmänt i detta folk igenkänt invånarne i Tjust i Norra Kalmar län. I *vagoth* ser Läckfler ett *Väg-gotans*, fsv. *vag-gotar* = väg-goter och vill däri finna ett fastlandsnamn för gutarna. Bugge anser, att *vagoth* står för ett *euagothi* = Øy-gotar, och Grienberger emenderar *WagoR*. I det senare få vi fram ett för öfrigt, åtminstone i Sverige okänt folknamn, hvilket ju är betänkligt, och mot Bugges tolkning anmärker Läckfler med rätta, att Eygotaland såsom namn på Gottland är ganska osäkert. Men så vidt jag kan se, förbjuda Jordanes ord all tanke på en ö, ty de uppräknade folken sägas ju alla vara boende i fruktbara slättbygder och därför lätt utsatta för andra folks anfall, och då kan icke gärna ett af dem hafva bott långt därifrån ute på en ö i hafvet. Visserligen kan man med Läckfler anse, att Jordanes här missförstått meddelarens uppgift, men detta är onekligen en betänkligen utväg, som blott bör tillgripas i yttersta nödfall. Jag tror icke, att detta är behöfligt. I samma kapitel talar nämligen Jordanes om en i östra Scandza belägen sjö, som genom »Vagi fluvius» utgjuter sig i hafvet. Denna sjö kan icke vara Vätern, som ligger i väster, utan måste vara Vättern, som genom Motala ström står i förbindelse med Bråviken. Men nu är det — såsom Hellqvist (Sjönamn, s. 750) med rätta anmärker — påfallande, att Motala ström »icke i likhet med de

¹ Se Landsmålsföreningarnas tidskr. XIII, 9; Fornvännen 1907, Zeitschr. f. deut. Altert. B. 46 och 47. Till undvikande af onödig vidlyfthet hänvisar jag till dessa uppsatser och sysselsätter mig utförligare blott med de punkter, där jag hyser en från de nämnda forskarna afvikande mening.

flesta större svenska älfvar bär något själfständigt, på älfvens egen beskaffenhet syftande namn, utan benämnas efter en af de orter, som den flyter förbi. Det lider emellertid icke något tvifvel, att icke i äldre eller äldsta tider ett dylikt namn existerat». Och i samband därmed hänvisar Hellqvist på en uppgift i Sogubrot af fornkonungum (som efter en handskrift från omkr. 1300 — AM. 1 e ß fol. — är utgifven i Fas I). Där uppgifves, att den ena flygeln af konung Hrings här sträckt sig till Bråvikens strand och den andra till den »ä er Vatá heitir». Nu är hela denna framställning en bearbetning af äldre källor, och en mindre korrupsion är därför lätt möjlig. Jag antager därför, att originalet haft *Vaghá*, att detta återgifvits *Vachá* och senare *Vacá* (Vaká) samt till sist lästs som *Vatá*, ty c och t äro ju i handskrifterna till oigenkännlighet lika. Genom denna obetydliga textändring hafva vi här återfunnit Jordanes Vagi fluvius, genom hvilken Vättern utgöt sig i hafvet. Men vare sig den i Sogubrot omtalade floden hetat *Vatá* eller *Vagá*, är det tydligt, att Jordanes med *Vagi fluvius* afser Motala ström, som således på hans tid hetat *Wags* (gotiskt) eller *WagaR* (urnordiskt).¹ Då nu, som strax skall visas, de goter, som bodde vid Gautälfven, kallades Gautgoter, är det i fullkomlig öfverensstämmelse härmed, att goterna vid Wags hetat *Waggutans* (gotiskt) eller *Wagagotan* (urnordiskt). Då vidare uppgiften hos Jordanes ursprungligen stammar från en nordisk hemulsman, men närmast troligen från en gotisk

¹ I ett senare hållet föredrag, som jag endast känner genom referat i tidningarna och därför kanske oriktigt uppfattat, anser Löffler, att sjön i fråga varit Vänern samt Vagi fluvius Göta älf. *Vagus* fattas såsom fornnord. *Vágr* = hafsvik, d. v. s. nedre utloppet till Göta älf. Löffler fäster sig här vid uttrycket »vastissimum lacum in orbis terræ gremio» = den största sjö på jorden, och anser, att denna ej kan vara den mindre Vättern, utan måste afse den större Vänern. Men häremot kan invändas:

1) Sjön ligger i öster och ej i väster samt utgjuter sig i öster, ej i väster, hvilket passar på Vättern, ej på Vänern.

2) *Vagoth* nämnas mellan *Suehans* och *Theustes* och böra således hafva bott i östra Sverige.

3) Någon arealmätning kan Jordanes hemulsman ej antagas hafva gjort, utan med »vastissimum lacum» kan blott menas en mycket stor sjö, och dess half mystiska art passar bättre för Vättern än för Vänern.

4) Platsen i väster är i hans geografi upptagen af *Gautigoth*.

5) Vänern utgjuter sig genom Götälfven, men ej genom en hafsvik vid älfvens nedre lopp.

— Jordanes själf var ju got — så är en kontamination af de bägge så nära besläktade språken mycket förklarlig. Formen *Vagoth* eller *Vag-goth* — sedan ändelsen i afskrifterna gått förlorad — är därför fullt naturlig.

Anledningen att Löffler i sina först citerade uppsatser icke kommit på denna tanke beror nog delvis därpå, att han strängt fasthåller, att folken uppräknats i geografisk ordning. Men att så just här icke är fallet, är tydligt, ty då skulle tjusterna hafva innehaft Östergötland »inmot Södermanlands gränser», för att citera Löffler, och något skäl att antaga detta finnes icke. Såvida Löfflers mening vore riktig, skulle östgötarna antingen ej nämnas hos Jordanes eller också då hafva bott i västra Sverige (om de nämligen äro identiska med de sedan omtalade *ostrogotæ*). Naturligare är därför att antaga, att *Vagoth* och *Theustes* geografiskt växlade plats i denna uppräknning.

I *Bergio* ser Löffler ett folk, som bott i södra Småland samt Blekinge före herulernas invandring, och till förklaring af namnet tänker han liksom Grienberger på de många ortnamnen på *berg* och *berga* i södra Småland. *Bergio* anser han snarast vara namn på landet, ej på folket. Detta är onekligen betänkligt, enär vi för öfrigt hos Jordanes säkerligen blott hafva folknamn och icke ortnamn. Jag har därför tänkt mig en annan förklaring.

Intet folknamn kan hafva ändats på *-o*, och *bergio* är således en korruption. Enklast är att antaga, att den nordiska formen varit *bergir*. Som jag strax skall visa fanns det af det folk, jag afser, dubbla namnformer, både *bergir* och *borgir*, men tills vidare vill jag blott laborera med den senare. Den ort, där dessa borgir bott, bör hafva hetat *Borgund* (jämf. Vär-end = Verarnes boplats), och namnet finnes, som bekant kvar i Borgundar-holm d. v. s. holmen Borgund, hvaraf sedan de utvandrade burgunderna fingo sitt namn. Men det område, som innehafts af *borgundir* eller *borgir* har antagligen varit större än den lilla ön, och att döma af Jordanes katalog ha borgir bott strax söder om Tjust och området har sträckt sig ned ända till Skåne. Detta bestyrkes af vissa ortnamn: *Borgholm* och *Borgbo* (Borbo) härad på Öland och äfven, såsom Löffler anmärkt, de särskildt här talrika ortnamnen på *-berg*

och *-berga*. Med hänsyn härtill och särskildt till Jordanes katalog vill det synas, som om området börjat strax söder om Tjust och sträckt sig ned till Skåne samt äfven omfattat Öland och Bornholm. Riket tyckes i politiskt afseende, ehuru begränsadt till Bornholm, hafva fortbestått äfven efter den stora burgundiska emigrationen på folkvandringstiden, ty »Burgendaland» säges ännu i Wulfstans resa (på 800-talet) hafva en egen konung. Huruvida detta folk varit det gamla eller ett nytt, som upptagit det gamla namnet, vågar jag ej afgöra, men ortnamnet förblef i hvarje fall detsamma äfven efter den stora burgundiska utvandringen.

Emellertid utgår den nu förda bevisningen från ett folknamn *borgir*. Noreen har emellertid fäst min uppmärksamhet på, att denna namnform icke torde ha varit den enda. Såsom känt är ingå folknamn mycket ofta i den äldre tidens personnamn, och så gör äfven *borgir*, som återfinnes i alla de många namnen på *Borg-* (Borgar, Borghild, Borgny) och *-borg* (Valborg, Ingeborg m. fl.). Men här kunna vi iakttaga dubbelformer: fsv. *Ingeborgh* jämte isl. *Ingebiorg*, som återgår till ett äldre *Ingebergu*, och samma folknamn ligger troligen till grund för *Birgir* af äldre *Bergir*. Man behöfver således ej, som jag först förmodade, antaga, att *bergir* är en felskrifning för *borgir*, utan bägge namnformerna kunna ha funnits bredvid hvarandra. Troligen är det ock Bornholm eller Borgholm (Öland), som afses redan hos Plinius (Hist. Nat. IV, kap. 16), då han talar om de tre öarna Scandiam, Dumnam och *Bergos*.

Det nästa folknamnet är *Hallin*, hvori alla med lätthet igenkänt namnet på Hallands invånare (enl. Noreen — se ofvan s. 5 noten — ack. *hallinR*, assimileradt *hallinn*). Läckfler förmodar, säkerligen riktigt, att därmed menats invånarne i Sydhalland, men tillägger, att deras »hemorter vid denna tid kanske sträckt sig äfven öfver nordöstra Skåne ned till Östersjön mot gränsen af Blekinge». Också denna förmodan hvilar på Läckflers åsikt, att ordningen hos Jordanes är strängt geografisk, men denna ordning, som utan tvifvel i hufvudsak följts, låter icke i detalj genomföra sig utan våldsamma folkomkastningar. Vi sågo det nyss beträffande *vagoth*, och vi se det nu åter, ty strängt geografiskt måste tydligen *hallin* och *liothida* byta plats.

Såsom Löffler riktigt insett bodde *liothida* i Helsingborgstrakten, och han sammanställer ordet med *Lydde å* och *Löddeköping*. Däremot är jag ej ense med honom, då han vill härleda *liothida* ur *liód-þjóð*. I Ynglingatal kallas Vanlande *lióna bági* och gen. *lióna* återgår till en nom. *lióðar* (gen. *lióðna*, yngre *lióna*). Vid sidan af *lióðar*, urnordiskt *liúðanR*, har stått den utvidgade urnordiska formen *liúðidoR* (jfr *verar* och *virðar* af *veriðoR* m. fl.). Af *liúðidoR* blir yngre regelbundet *lyddar*, hvilket finnes kvar i *lydda-å* (Lyddeå) och *lydda-köping* (Lyddeköping, som är det medeltida namnet). *Lióðar* finnes också kvar i det gamla namnet på Luggude härad, som äldst (i Valdemars jordebok) heter *Lyuthgudhæræth*, och detta åter står naturligtvis för ett ännu äldre *Liudguda* härad, d. v. s. *Lióðgodens* härad. Nu har Jordanes visserligen icke *LiuthidoR* utan *Liothida*. För min del tror jag väl, att ändelsen här, som så ofta annars, stympats, men möjligt är också, att ordet anföres i gen.-pl. Jag vill tillägga, att denna etymologi icke är min, utan Noreens.

Jordanes *Liuthida* bodde således i Skåne, som att döma häraf innehades af dem och icke af danskarna. Detta strider visserligen mot den häfdvunna åsikten, enligt hvilken danskarna af ålder innehaft Skåne, men uppgiften strider icke mot Prokopios, enligt hvilken herulerna, sedan de passerat danernas folkslag, *till sjöss* begåfvo sig till Sverige. Den episka formeln *lióna bági* häntyder ock på ett mäktigt folk, som under sin glans dagar bör hafva haft ett större område än det nuvarande Luggude härad, hvilket förmodligen var deras sista själfständiga område, då det öfriga Skåne eröfrats af danskarna. Denna eröfring kan för öfrigt hafva skett strax efter Rodulfs ankomst till Italien, d. v. s. ännu under 400-talets sista decennium.

Sedan Jordanes hunnit så långt i sin beskrifning fortsätter han: »Efter dessa följa ahelmil, finnaithæ, feruir, gauthigoth, ett tappert folkslag, mycket benäget för krig.» Af dessa namn är *ahelmil* det utan tvifvel mest svårtolkade, men sannolikt har Grienberger rätt i sin förmodan, att texten ursprungligen haft *ac helmir*, hvilket genom korrupcion förvandlats till *achelmil*, *athelmil* och *ahelmil*. Hvilka dessa *helmiR* varit, känner man dock ej, men onekligen vill man sammanställa namnet med *Halmstad*, ty i denna trakt böra

de hafva bott. I närheten bodde *Finnait hæ*, i hvilka man allmänt igenkânt invånarna i den småländska Finnveden. Därmed lämna vi södra Halland och komma till norra, där Läckfler visat, att *feruir* måste hafva bott, ehuru jag tror namnet bör förklaras på ett annat sätt (Stud. i Ynglingatal 48). Huru stort området varit, torde vara lönlöst att diskutera, då vi här sakna alla hållpunkter. *Gautigoth*, som därefter följer, är utan tvifvel Gaut-goterna d. v. s. goterna vid Gaut eller Götälven. Att deras område varit högst betydligt, framgår, dels däraf att gautar nämnas både hos Ptolemaios och Prokopios, dels däraf att de gifvit hela Västergötland dess namn. På de öfriga folken hos Jordanes vill jag ej i detta sammanhang ingå, utan inskränker mig till att påpeka, att *Ostrogotæ* icke betyder östgoter, utan (enligt Streitberg) »glansgoter» och att de således ej haft något med östgoterna att skaffa. Att döma af deras plats i Jordanes katalog ha de snarast bott i Norge eller i närheten af gränsen. Sedan han omnämnt *gautigoth* fortsätter han nämligen: »Därefter mixi, evagre, otingis (emend: mixti evagreotingis). Dessa alla bo på vilddjurs sätt i urholkade klippor, liksom i fästningar. Utanför dessa bo ostrogothæ, raumarici, ragnaricii» etc. Förmodligen hafva vi här någon liten utsprängd koloni af de ostrogoter, som förut vandrat åt södern.

Detta är således, hvad Jordanes upplyser oss om folkförhållandena i forntidens Sverige. Om den politiska ställningen nämner han intet. Prokopios uppgifver visserligen, att Thule d. v. s. den skandinaviska halfön varit delad mellan tretton olika folk under lika många konungar, men om detta än är riktigt — hvilket hvarken kan förnekas eller påstås — så behöfva alla dessa konungar ej nödvändigt hafva varit fullt själfständiga, utan man kan ock tänka sig några större federativstater, hvar och en under en stor-konung, som haft flera småkungar under sig, och ett dylikt stats-skick är ju också tämligen i stil med den senare traditionen (t. ex. i Ingiald Illrådes saga). I hvarje fall böra de olika områden, som ingingo i medeltidens svenska federativstat, på 500-talet hafva varit ännu själfständigare än på Västgötalagens tid.

Vår nästa källa är den fornengelska dikten Beowulf, som enligt det vanliga antagandet skrefs i första början af 700-talet. Att

diktens innehåll ej är en fri fantasi af skalden, är utan vidare tydligt; likaså att det bakom hans dikt ligger äldre kväden, som på något sätt förts från Skandinavien till England. Äfven dessa kunna dateras, och denna fråga skall jag snart utförligt behandla i en uppsats i »Sammlaren», men redan nu vill jag påpeka ett faktum. Diktens hjälte deltager i ett härnadståg till Frisland och är nästan hufvudpersonen i detta tåg. Tåget är historiskt och kan dateras till omkring 516. Men Beowulf är *icke* en historisk person, utan tillhör sagan. Det måste således hafva förgått en tämligen lång tid, innan den historiska traditionen kunnat väfvas samman med traditionen om en sagohjälte. Sagorna i Beowulf återgifva därför en skandinavisk tradition tidigast från 500-talets slut eller senare — om man skall fästa någon betydelse vid sagans kronologi: från 600-talets början. Enligt dikten stupar nämligen konung Hygelak i Frisland d. v. s. 516. Därpå kommer hans omyndige son på tronen och Beowulf styr riket i hans namn. Slutligen stupar myndlingen, som således hunnit blifva vuxen, och Beowulf blir konung samt regerar i femtio år. Han bör således hafva aflidit omkring 580, och sedan skulle den historiska traditionen om honom hunnit förvandlas till en saga om en hjältes strid mot troll och drakar. I hvarje fall är således det Skandinavien, som Beowulf skildrar, ett halft århundrade yngre än det, som omtalas hos Prokopios, och ett helt århundrade yngre än det, vi lärt känna hos Jordanes.

Då jag icke vågar förutsätta, att de, som möjligen läsa denna afhandling, erinra sig innehållet i dikten, meddelar jag här ett kort referat.

Dikten börjar med att skildra, huru danskarnes konung Hrodgar låter åt sig uppbygga en präktig gästabudssal. Detta förbitt-rar emellertid ett troll Grendel, som om natten smyger sig in i salen och bortröfvar trettio af konungens män, och dessa rövverier fortfara utan att man lyckas att sätta en gräns för dem. Ryktet härom spred sig till geaternes land, och geaternes främste kämpe Beowulf beslöt då att hjälpa danakonungen. Med några utvalda kämpar inskeppar han sig och framkommer till det danska hofvet, där han mottages med stora hedersbetygelser. Efter ett präktigt gästabud stanna han och hans män ensamma kvar öfver nat-

ten i den stora salen. Efter vanan infinner Grendel sig; griper en af geaterne och rifver denne i stycken. Men då uppstår det en väldig strid mellan Beowulf och trollet, hvilken slutar därmed, att den geatiska kämpan sliter den högra armen af trollet, som besegradt flyr sina färde.

Natten därefter, medan alla sofva, kommer Grendels moder att hämnas sin son. En strid uppstår, och trollet lyckas att släpa med sig Äskhere, konung Hrodgars bäste vän. Beowulf besluter då att uppsöka henne i den håla, där hon dväljes, för att stäffa hennes illdåd. Följd af Hrodgar och dennes män begifver han sig till det träsk, där dessa väsen hålla till. Detta är så djupt, att Beowulf först efter en hel dag når dess botten, där Grendel och hans moder bo i en hög och luftig håla. I den strid, som nu uppstår mellan Grendels moder och Beowulf, vill den senares svärd ej bita, men han får då syn på ett i hålan hängande jättesvärd, och med detta dräper han odjuret. Emellertid har Hrodgar trott honom vara död och aflägsnat sig från kärret. Stor var därför danskarnes glädje, när Beowulf åter uppträdde bland dem såsom segrare.

Mellan denna andra afdelning af dikten och den tredje förflyta mer än femtio år. Beowulf har blifvit geaternes konung och står nu vid sin lefnads afton. Då börjar en väldig drake att förhärja hans land, Beowulf kämpar mot denne, faller odjuret, men dör själf af sina sår.

Jämte dessa diktens tre hufvudhandlingar finnas äfven episoder, som i form af berättelser inlagts i dikten. En sådan är berättelsen om danskarnes och bardernes strid samt om ett härnads-tåg, som geaterne under sin konung Hygelak företog mot friserna. Vid detta tåg stupade Hygelak, men Beowulf räddade sig.

Utförligare äro berättelserna om geaternes förhållande till svearne. Under den geatiska konung Hädkyns tid ofredades dennes land af den svenske konung Ongenpeows (Angantyr) söner. Hädkyn infaller då i Sverige och bortröfvar Ongenpeows drottning, men upphinnes af denne, som dräper röfvaren och återtager sin maka. Innan geaterne fullständigt dukat under, inträffar dock

Hädkyns broder Hygelak på slagfältet, nederlaget förbytes till seger och Ongenpeow faller.

På den svenska tronen efterträddes han af sin son Ohthere (Ottar), men efter dennes död bemäktigar sig brodern Onela (Åle) tronen och förjagar Ohtheres båda söner Eadgils (Adils) och Eanmund, hvilka fly till geaterne, öfver hvilka konung Härdred då regerade. Förbittrad öfver det skydd, som denne skänkte de landsflyktige, öfverföll Onela Härdred och dödade honom. Men efter dennes fall blef Beowulf geaternes konung, och med hans hjälp lyckades Eadgils fälla sin farbroder och eröfra den svenska kronan.

En hufvudfråga för uppfattningen af Beowulf, särskildt såsom ett historiskt dokument, är den: hvad menas med de *geatas*, som här omtalas? Med undantag för några få, mindre uppmärksammade författare ansågo filologerna i allmänhet, att Beowulfs *geatas* afsett Västergötlands *gautar*, och utan att spørsmålet närmare diskuterades förblef denna åsikt gällande ända tills dess att Fahlbeck i Ant. Tidskr. VIII på allvar tog upp frågan. Efter att sorgfälligt hafva undersökt skälen för och emot, kommer han där till den mening, att Beowulfs *geatas* varit icke *gautar* utan *jutar* d. v. s. Jutlands danska inbyggare. Till denna mening anslöt sig Bugge i en i Paul och Braunes Beiträge XII införd uppsats, hvori frågan ytterligare skärskådades, och efteråt hafva de flesta forskare aksepterat Fahlbecks teori, ehuru många — såsom Holthausen, Sijmons m. fl. — ännu fasthålla den gamla. Att närmare redogöra för olika forskares åsikter, är här öfverflödigt, utan i stället vill jag upptaga Fahlbecks bevisföring till en förnyad pröfning.¹

Fahlbeck medgifver väl, att ags. *Geatas* språkligt motsvaras af nord. *Gautar*, men påpekar — såsom redan Leo gjort — att i konung Alfreds öfversättning af Bedas kyrkohistoria återgifves *Juti* med *Geatas*: »*Geatas* är, säga filologerna, samma ord som det nordiska *Gautar*, vårt *Götar*. För *Jutar* hafva angelsaksarna andra benämningar såsom formerna *Fotum*, *Futna*, *Ytum*, *Ytena*, *Eota* visa; äfven heter det *Geotas*. Detta argument tyckes vara afgörande. Skada blott att detsamma stämmer illa öfverens med det

¹ En kritik af denna förekommer redan hos Sarrazin: Beowulfstudien (1888), men är ej fullt lyckad i följd af författarens bristfälliga kändedom om Sverige.

resultat, hvartill textgranskningen synes komma.» Vi skola då ransaka texten. I sin kyrkohistoria talar Beda om den saksiska eröfringen af England och yttrar därvid (I, kap. XV): »Adven-rant autem de tribus Germaniæ populis fortioribus, id est Saxonibus, Anglis, *Jutis*. De *Jutarum* origine sunt Cantuari et Victuari, hoc est, ea gens quæ Vectam (Isle of Wight) tenet insulam, et ea, quæ usque hodie in provincia Occidentalium Saxonum *Jutarum* natio nominatur, posita contra ipsam insulam Vectam. . . . Porro de anglis, hoc est, de illa patria, quæ angulus dicitur et ab eo tempore usque hodie manere desertus inter provinciās Jutarum et Saxonum perhibetur etc.» Detta ställe återgifves af Alfred: »Comon hi of ðrim folcum ðam strangestan Germanie, þæt [is] of Seaxum and of Angle and of *Geatum*; of *Geata* fruman syndon Cantware and Wihtsætan, þæt is seo ðeod þe Wiht þat Ealond on eardað Is þæt land ðe Angulus is nemned betwyh *Geatum* and Seaxum.»

Saken kan ju synas därmed afgjord — ehuru visserligen mot all språkhistoria, enligt hvilken nord. *Gautar* måste blifva ags. *Geatas* och nord. *iótar* ags. *Eotas*, *Yte* eller *Iotas*. Men å den andra sidan kan man dock hysa vissa tvifvelsmål, att kung Alfred kände distinktionerna mellan *Gautar* (ags. *Geatas*), *Iótar* (*Eotas*), *Goter* (*Gotas*) och *Gutar* (*Gotas*), och det förefaller rimligt, att han rört ihop dessa likljudande ord, hvilkas innebörd han helt visst aldrig gjort klar för sig. Se vi nu på det omtalade stället hos Beda, återgifves detta i den angelsaksiska krönikan: ða comon þa men of þrim megðum Germanie. Of Aldseaxum, of Anglum, of *Iotum*. Of *Iotum* comon Cantwara and Wihtwara Of Angle comon se á syððan stod westig betwix *Iutum* and Seaxum.» Detta ställe visar således raka motsatsen. Enligt Earle är anteckningen väl sannolikt först från 1100-talet, men i hvarje fall visar den dock, att det angelsaksiska språket ägde en språkriktig be-teckning för jutarna. Och hvad konung Alfred själf beträffar, så tyckes han ingalunda hafva varit säker på sin öfversättning, ty i *samma* arbete ger han en annan. Beda talar nämligen om kris-tendomens införande på Wight (IV, kap. XVI) och nämner om tvänne ynglingar, som flydde öfver till det engelska fastlandet:

»Siquidem imminentibus insulæ hostibus, fuga lapsi sunt de insula et in proximam *Iutorum* provinciam translati.» Detta återgifver Alfred: »þa fluzon þa cnihtas ut of þam ealande and wæron zelædde on þa nehmæzþe, seo is zecyd Eota land.» Här återgifves således *iutorum* med det språkligt riktiga *eota*. En handskrift har visserligen här *ytēna*, men äfven denna form är språkligt riktig.¹ Fahlbeck vill emellertid förkasta läsarten *eota*: »Om öfverhufvud läsarten *eota* skall bibehållas, måste han tydligen ändras till *iota*, och kommer ordet då, ehuru visserligen här icke syftande på Jutarna i Jutland, att värkligen innehålla jutenamnet.» Men då formen är språkligt alldeles riktig, synes intet skäl föreligga till någon ändring, och beteckningen afser alldeles samma stam, som i den första boken kallas *Geatas*. Faktum är således, att Alfred på två olika sätt i samma arbete återger Bedas *Juti*, och det är då svårt att förstå, hvarför man, när man har att välja, skall föredraga den språkligt oriktiga formen, som dessutom strider mot en annan öfversättning af samma ställe (i Angels. krön.), hvilken öfversättning däremot är språkligt riktig.

Men konung Alfred har ännu en tredje form — han förblandar nämligen Jutland och Gottland samt gifver dem samma namn. Till sin öfversättning af Orosius har han nämligen fogat en redogörelse för ett par resor, som berättats för honom af tvänne köpmän Ottar och Wulfstan. I den förra berättelsen — sådan konung Alfred återgifver den — kallas Jutland för *Gotland*, uti den senare är det ön Gottland, som så kallas. Fahlbeck, som ej nämner något om den några rader senare förekommande öfversättningen af Gottland, drager emellertid häraf den slutsatsen, att Jutland på angelsaksiska kallats *Gotland* och dess inbyggare *Geatas*, yngre *Iotas*. Men äfven om *Gotland* skulle beteckna Jutland, kan jag ej inse, att Fahlbecks mening härigenom på något sätt styrkes, ty i så fall borde Jutland af Ottar hafva kallats *Geatland* icke *Gotland*.

För min del måste jag emellertid anse, att konungen fel-

¹ Fahlbeck söker visa, att formen *ytēna* är oriktig och vill ändra den till *Vitēna* (inbyggare på Isle of Wight), men se härom och om *eota* Noreens föregående utredning.

- aktigt uppfattat Ottars ord och att därför namnen Gottland och Denemearc kommit att byta plats. Det var — anmärker Jessen med rätta (Undersögelser til Nordisk oldhistorie s. 45) — »ikke underligt om Alfred havde misforstået, eller ikke nøje husket, en eller anden opgivelse af skipperne, f. ex. havde tagit feil af styrbord og bagbord. Hvem af os havde uden landkort kunnet huske, hvad en skipper i Arkipelagus hver gang havde på styrbord og bagbord.» Anmärkningens riktighet styrkes onekligen däraf, att Östersjön (som här förblandas med Kattegat och Skagerack) säges ligga *norr* om Danmark och att esterna uppgifvas bo söder om danerna. Jag anför här emellertid konungens egna ord: »Söder om Sciringes heal (Skiringsal vid Kristianiabukten) går ett mycket stort haf upp i landet; det är bredare än att någon kan se öfver det, och Gotland (skall enligt min mening vara: Danmark eller Jutland) är på den motsatta sidan; sedan Sillende (Sönderjylland). Detta haf sträcker sig många hundra mil in i landet. Han (Ottar) berättade, att från Sciringes heal seglade han på fem dagar till den hamn, som man kallar *at Hæþum* (Hedeby); den ligger mellan vender, saksare och angler och hör under danerna. Då han seglade från Sciringes heal hade han Danmark (skall vara: Gotland, d. v. s. goternas land, Västergötland) på sin babords sida, och på styrbord hade han öppen sjö i tre dagar, och de två sista dagarna innan han kom till Hedeby, hade han styrbords Gotland (skall vara Danmark eller Jutland) och Sillende och många öar... och i dessa två dagar voro de öar, som höra till Danmark, på babords sida.» Då han seglar ut från Skiringsal, som ligger på den västra sidan af Kristianiafjorden just vid utloppet, så säges *Gotland* vara på den motsatta sidan. Denna uppgift passar lika väl för Jutland som för Västergötland, hvilket — som jag sedan skall visa — vid denna tid gick ut till hafvet. Att han här menar Danmark, särskildt Jutland, framgår dock af fortsättningen: »sedan Sillende». Men så uppgifver han, att han under de tre första dagarna hade öppen sjö på styrbords sida, men Danmark på babords. Denna uppgift kan vara riktig, endast under förutsättning att Danmark då sträckt sig ända upp till Kristianiabukten, hvilket i och för sig är föga sannolikt och strider mot de histo-

riska källor vi hafva från denna tid. Men äfven om danskarna tillfälligtvis eröfrat det västra Sverige, så kunde väl ej denna nyförvärfvade landsdel kallas Danmark, under det att ett gammalt danskt land betecknats med sitt landskapsnamn (Sillende, som »hör under Danmark»). Antager man däremot en förväxling af namnen, får man god mening i det hela. Midt emot Skiringsal ligger Danmark (Jutland), de tre första dagarna har han gautgoternas land på babords sida, de tre sista Danmark (Jutland) på styrbords och öarna på babords. Åtminstone betecknar *Gotland* i Wulfstans kort därpå följande relation alldeles riktigt ett gotiskt land, ön Gottland.¹

Denna förklaring må vara riktig eller icke: faktum är alltid, att kung Alfred här icke, såsom på det ena stället i sin Beda-öfversättning, kallar Jutland för geaternas land (*Geatland* eller *Geata land*), utan för *Gotland*, och att *Gotland* i samma arbete också betecknar ett helt annat land: ön Gottland. Såsom ett afgörande vittne i denna fråga synes han således näppeligen vara brukbar. Ty med tillämpning af hans uppgift hette jutarna på angelsaksiska såväl *geatas* som *gotas* och *eotas* — tre etymologiskt olika namn, af hvilka ett dessutom betecknat gutarna på Gottland. Nog förefaller det i så fall rimligare att antaga, att konung Alfred helt enkelt rört hop tre tämligen likljudande namn. Af de anförda är *Eotas* språkligt detsamma som *jutar*, och då synes mig otillåtligt att förkasta denna öfversättning, men välja en af de andra.

Såsom ytterligare stöd för sin åsikt anför Fahlbeck, att *Geat* inleder en angelsaksisk genealogi, som slutar med Hengist och Horsa, och han tillägger, att man misstager sig, då man förklarar detta af Odins tillnamn *Gaut* i den nordiska poesien; i stället vill han här se folkets namn i en eponymus. Det är icke sannolikt, ty sammanhanget hänvisar onekligen på Odin: »Geata, qui fuit filius, ut ajunt, Dei, numquid ipse est Deus exercituum vel Deus Deorum, sed est ab idolis eorum, quæ ipsi colebant.» Öfver hufvud äro dessa stamtaflor så fantastiska, att det är klokast att alldeles lämna dem ur räkningen. Den andra text — fortsätter

¹ »Efter Bornholm hade vi babord det land, som kallas Bleking, så Möre och Öland och *Gottland*.»

Fahlbeck — »hvarest vi se ett minne af denna äldre benämning på jutarna, står uti en samling af Edvard Bekännarens lagar, där det heter: *Guti vero similitur, cum veniunt, suscipi debent et protegi in regno isto Ita constituit Ina rex Anglorum. Denna text härrör visserligen från en mycket sen tid, Edvard Bekännarens eller möjligen en ännu senare; jag håller dock före, att namnet *Guti* liksom själfva bestämmelsen förskrifver sig från konung Inas lag och alltså utgör en erinran om den äldre tidens benämningssätt. Det gamla lagstadgandets *Geatas* har på latin återgifvits med *Guti*».*

Detta argument förstår jag icke. Om man nu ej vill öfversätta *Guti* på det naturliga sättet med *gutar*, så är det väl sannoliktare, att ordet är en felskrifning för *Futi* än för *Geatas*, och något skäl för antagandet, att *Guti* skulle afse *Geatas*, ger Fahlbeck icke. Emellertid kan man ej vara i tvekan om det folk, som här afses. De s. k. Edvard Bekännarens lagar äro såsom Amira visat (Grundriss² III 76) skrifna omkring 1136 samt omarbetade 1160. Såsom de gottländska fynden ådagalägga, var den gottländska handeln på England synnerligen liflig både under vikingatiden och senare — i gottländsk jord hafva påträffats omkr. 12,000 angelsaksiska mynt och i engelska handlingar från 1200-talet omtalas ofta *mercatores de Gutland* — och det är då ganska säkert, att lagens *Guti* verkligen afses *Guti*, d. v. s. gottlänningar, men hvarken jutar eller götar.

De språkliga skäl, som Fahlbeck anført för sin teori, kunna således ej kallas starka, och jag öfvergår därför till de geografiska. Af dikten framgår otvetydigt, att geaternas land legat vid hafvet och att de själfva varit ett sjöfolk. Men — säger Fahlbeck — »om västgötarna hafva vi svårt att misstänka, att de en gång fört ett sjölif och varit ett sjöfolk i den mening, hvarom här är fråga. Icke håller är det oss bekant, att Västergötlands hufvudbygd någonsin varit i väster mot hafvet till. Så långt tillbaka vår kunskap räcker, är Skara Västergötlands hufvudort eller kanhända rättare förnämsta ort . . . Men, invändes det, mellan den tid, i hvilken Beowulfssagans händelser spela, 6:e seklet, och den, då vi få närmare kännedom om vårt land genom de isländska sagorna eller

andra källor, ligger nära ett halft årtusende. Under tiden kunna många omhvälfningar ägt rum, hvilka utplånat spåren af dessa äldre förhållanden och förändrat götafolkets livsvillkor. Det är möjligt — men jag tror det ej.»

Denna skepticism synes mig vara drifven väl långt. På en tidrymd af blott 150 år har Sverige sedermera förvärfvat Skåne, Halland och Blekinge samt blifvit af med Finland och Östersjö-provinserna, och dessa omhvälfningar äro onekligen vida mera betydande, än om Sverige under halftusenårsperioden 500—1000 förlorat några vid hafvet belägna västgötahärad till Norge och Danmark. Och väl till att märka: allt talar för, att just denna period, den stora folkvandringstiden i det öfriga Europa, äfven här i nordnorden varit synnerligen upprörd. Särskildt tyckas gautarna hafva varit hårdt ansatta. Att döma af Ptolemaios, Prokopios och Jordanes voro de på dessa författares tid ett själfständigt folk, men vid den fullt historiska tidens början hafva de gått upp i den svenska federativstaten. Att Danmark och Norge också ryckt till sig en bit, kan ju lätt tänkas, och i hvarje fall visa de historiskt-geografiska förhållandena år 1000 alls ingenting för ställningen år 500. Fahlbeck bygger emellertid sin bevisning på dessa senare förhållanden: emedan geaternas land i en dikt från 500-talet är ett sjöland, men 1000-talets Västergötland *icke* är det, kunna de ej vara identiska. Men detta är ett klart felslut, som icke undgås genom att blott *betvifla*, att några förändringar inträffat. Bevisningsskyldigheten åligger tvärtom den, som påstår, att 500-talets Västergötland varit ett inland, som därför ej kan hafva varit Beowulfs.

Öfverhufvud taget är det orimligt att antaga, att ett lands gränser under fem hundra år varit desamma. I Sveriges historia finnes åtminstone icke någon dylik period, och knappast håller i något annat lands, så att man nästan a priori kan stämpla Fahlbecks tro på en dylik stabilitet såsom i hög grad osannolik. Men man kan gå ännu längre. Det finnes värkligen skäl, som visa, att Västergötlands gränser i äldre tider ej voro de samma som i våra.

Först ett allmänt geografiskt argument. Det torde nämligen

ej kunna bestridas, att gautarna varit en för sin tid stor och mäktig folkstam, och det är ett faktum, att ett folk alltid har en naturlig tendens att komma ut till hafvet, den stora landsvägen icke blott i våra dagar utan ännu mer i forntiden. Nu behöfver man blott kasta en blick på Västergötlands karta för att finna, att dess gräns icke är den naturliga. I norr tränger det fordom norska landskapet Bohuslän ned såsom en smal kil, och i söder tränger en annan smal kil upp, det danska Halland. Ett dylikt politiskt-geografiskt läge *kan* blott hafva uppkommit under *en* förutsättning: det svagare Västergötland har råkat in mellan ett starkt Norge och ett starkt Danmark, af hvilka hvar och en tagit sin del. Perioden 500—1000 är visserligen i politiskt afseende tämligen okänd, men så mycket veta vi dock, att ett enhetligt Norge först uppstod mot 800-talets slut. Först vid denna tid kan således Västergötland hafva fått sin nuvarande gräns, åtminstone i norr.

Och detta är icke blott ett allmänt geografiskt resonnemang. Det stödes ock af historiska fakta. I Harald Hårfagers saga hafva vi nämligen en aldeles bestämd uppgift om den dåvarande Västgötgränsen. Då Harald var i Trondhjem, fick han — berättar Snorre (kap. 14) — höra, att »sveakonungen Erik Emundsson hade lagt under sig Värmland och tog skatt där af alla markbygderna; äfven sade han Västergötland gå i norr ända till Svinesund och i väster utmed hafvet, hvarför sveakonungen räknade allt det landet för sitt och tog däraf skatt. Äfven hade han satt till jarl däröfver Hrani gauzki (den götske). Han hade riket mellan Svinesund och Gautälven och var en mäktig jarl.» Att Harald Hårfager icke ägt detta område, framgår — såsom Munch (I 481) anmärker — däraf, att »hertug Guthorm havde faaet Viken i Forlening, men kun til Svinesund: det bedste Tegn paa at Harald endnu ikke havde underkastet sig Landet sønderfor dette.» Efter att hafva krigat i Värmland, vände den norske konungen sig till Ranrike (= Bohuslän), men »gautarna hade här samlad vid gränsen rundt om allt landet» (kap. 16). Därpå styrde Harald upp i Götälven och strider utkämpades på bägge stränderna. »Uti en drabning föll Hrani gauzki, och sedan lade Harald under sig allt

land norr om älven och väster om Väneren samt hela Värmland» (kap. 18).

Det är ingen anledning att bestrida Snorres tillförlitlighet för detta parti, enär vi lyckligtvis känna hans källa, som här är af första klassen: en dikt af Torbjörn Hornklofi, som delvis citeras, och Hornklofi nämner uttryckligen, att konungens motståndare varit gautarna. Harald kallas i en strof »andskoti gauta.»

Före Haralds tid gick Västergötland således ända upp till Svinesund, och det var först Harald Hårfäger, som lade Bohuslän till Norge. Det samma framgår ock af namnet på det framför Bohusläns kust liggande hafvet. Enligt Ynglingatal kallades det »det gautska hafvet». Eystein jordades nämligen

þar er élkaldr
hiá iofur gauzkum
Vøðlu straumr
at vági kemr (Ynglingasaga kap. 51),

som troligen bör öfversättas: »där iskall Vadlas flod bredvid fursten når den gautska vågen». Västergötlands gräns i norr är således ej äldre än slutet af 800-talet.

Vi vända oss då till den södra gränsen. I Västgöotalagens konungabalk berättas som bekant om en gränsreglering, som skulle hafva skett, medan Emund Slemme var konung i Sverige och Sven Tjuguskägg i Danmark. Men de voro ej samtida och hela berättelsen anses äfven såsom ohistorisk. Den är en folktradition, hvars sanning torde besticka sig därtill, att gränsen länge varit omtvistad, men att den vid något tillfälle dragits öfver Danaholmen vid Götälvens utlopp. Vända vi oss till den äldre Adam af Bremen, är gränsen en annan. Af Sveriges folkslag — säger han IV, kap. 23 — »bo de s. k. västgoterna oss närmast; andra äro östgoterna. Men Vestragothia gränsar till det danska landskap, som heter Skåne, och hvarifrån man på sju dagar kommer till Skarane, goternas stora stad.» Skåne — yttrar han på ett annat ställe — är nästan en ö, ty det är på alla sidor omgifvet af haf, utom i öster,¹ där landet genom ett fastland förbin-

¹ I stället för nordost har Adam blott öster. Om denna felaktiga beteckning af väderstrecken hos äldre författare se Jessen i Tidsk. f. fil. III 113.

des med Sverige; »där äro djupa skogar och mycket branta bärg, genom hvilka vägen går från Skåne till Gothia». På Adams tid hörde Halland således icke till Skåne, utan till Västergötland — från gränsen var det sju dagars resa till Skara. Af språkliga skäl kan den ursprungliga gränsen ännu närmare bestämmas. Enligt Noreen (Vårt språk I 99 ff. och 546) kunna de svenska dialekterna indelas i sydsvenska, medelsvenska och nordsvenska. »De sydsvenska (ursprungligen danska) [talas] i Skåne, Blekinge, Småland norrut . . . och Halland norrut intill en ungefärlig linje Fegen—Tvååker (söder om Varberg)». »De medelsvenska dialekterna intaga området mellan linjen Förlösa—Nässjö—Värnamo—Fegen—Tvååker i söder och en ungefärlig linje Trosa—Västerås—Engelsberg—Nora—Värmlands nordspets i norr.» En grupp inom denna utgöres af västgötskan »i Västergötland, norra Halland (till linjen Tvååker—Fegen) samt nordvästligaste Småland». Dialekterna visa således, att gränsen mellan det danska Skåne och Västergötland gått ungefär vid Varberg. Halland söder om denna stad var danskt land, under det att norra Halland bildade ett språkligt helt tillsammans med Västergötland. Men denna språkgräns var väl ock en politisk och etnografisk gräns.

Jag tror mig således hafva visat, att Fahlbecks uppfattning af 500-talets Västergötland icke är riktig och att detta landskap med all säkerhet haft en utsträckt hafskust.

Fahlbeck påpekar i samband härmed, att geaternas kungaborg var belägen helt nära hafvet, men det är oss icke bekant, att »Västergötlands hufvudbygd någonsin varit i väster, mot hafvet till. Så långt tillbaka vår kunskap går, är Skara Västergötlands hufvudstad eller kanhända rättare förnämsta ort». Jag vill då först anmärka, att det, med Fahlbecks förutsättningar, blir ändå svårare att placera jutarnes kungaborg. Utanför denna skall nämligen enligt hans tolkning, till hvilken jag strax skall återkomma, ligga en ö, t. o. m. en stor ö. Denna ö antages af Fahlbeck vara Fyen, som då räknats till geaternas rike d. v. s. Jutland, icke till Danmark. Följden häraf åter skulle blifva, att Jutlands hufvudort legat ungefär vid Kolding, och om detta faktum har mig veterligen historien intet minne, utan i våra äldsta historiska källor äro

Ribe, Viborg och Aarhus Jutlands hufvudorter. För det andra var ett landskaps hufvudort alldeles ej detsamma som konungens residens. Skara var en köpstad, som uppstått på grund af dess läge i merkantilt afseende, men en kungsgård var något helt annat. Under 1100- och 1200-talet bodde de svenska kungarna ofta på Visingsö, men där var icke någon stad, ej ens hufvudorten för landskapet. För öfrigt dröjde det långt in i nyare tid, innan konungarna fingo ett fast residens, utan i regeln flyttade de från den ena kungsgården till den andra.

Men det skulle hafva legat en ö utanför kungsgården, och Fahlbeck frågar: »hvar finnes en sådan utanför Västergötland och vid Göta älfs mynning?» I dikten berättas nämligen, att draken förgjort »folkets borgar, ön utanför (och hela) detta landskap». Någon annan uppgift om ön förekommer icke. Men de ord, som Fahlbeck öfversatt med »ön utanför» (»ealond utan»), kunna enligt Bugge, som i öfrigt är Fahlbecks meningsfrände, icke betyda detta. *Ealond* är sammansatt af *ea* (vatten) och *lond* (land) och betyder *landet vid vattnet, kustlandet* (Paul och Braunes Beiträge XII, 5). Björkman öfversätter också frasen med »folkets fäste, dess vattensköljda strand och dess jordegendomar». På detta argument kan således ej byggas, och för öfrigt — äfven om Fahlbeck skulle hafva rätt i sin tolkning — saknas som bekant icke öar på Sveriges västkust. Och någon uppgift om öns storlek förekommer icke i dikten.

Endast få uppgifter om kungaborgen finnas dessutom: den låg i närheten af hafvet, vidare i grannskapet af Earnanæs, där själfva drakkampen stod, och Hronesnæs, där Beowulf begrofs. Några dylika orter på Jutland äro ej kända, och måhända har Bugge rätt i sin förmodan, att de blott äro poetiska namn utan motsvarighet i verkligheten. Men man bör åtminstone först söka dem i verkligheten. Hronesnæs (hvalfisknäset) skulle på svenska heta antingen Ransnäs eller Hvalsnäs, men mig veterligen finnes ej något dylikt ställe på västkusten — lika litet som på Jutlands kust. Earnanæs skulle nordiskt hafva hetat Ar[n]anäs, och en medeltida köping Aranäs låg verkligt vid kusten ej långt från Kungsbacka; Styffe identifierar stället med det nuvarande Årnäs.

Enligt dikten låg det så nära kungsgården, att Beowulf gick dit, men dock så pass aflägsset, att han behöfde en vägvisare. Ungefär tre mil från Årnäs, ännu inom den norra (götiska) delen af Halland, ligger Kungsbacka vid Kungsbackafjärden. Stället tyckes hafva varit en gammal kungsgård, ty 1366 utfärdade Valdemar Atterdag bref därifrån och då — eller kort därefter — fanns där ett kungligt slott. När orten blifvit kungsgård, känner man ej, men oftast äro dylika gårdar gamla, och här *kan* åtminstone den i dikten skildrade händelsen hafva lokaliserats. Visserligen är det möjligt, att namnlikheten mellan Aranäs i Nordhalland och Beowulfs Ear-nanæs beror på en ren tillfällighet; men likheten talar i hvarje fall snarare till förmån för västgöteorien än för juteteorien, ty på Jutlands kust finnes mig veterligen icke något Aranäs.

Till stöd för sin mening anför Fahlbeck ännu ett skäl af samma art. Folket kallas — utom Geatas — ofta Vederas och Vedergeatas, deras land Veder land samt en gång äfven Veder-mearc. Ordet är detsamma som det tyska *Wetter*, vårt *väder*. Med denna betydelse passar emellertid, anmärker Fahlbeck, namnet alldeles icke för götarna och deras land, men däremot förträffligt till Jutland och dess invånare; Jutland må med skäl kallas Vindmark. Härpå vill jag svara: Utan tvifvel är detta rätt — hvad Jutlands *västkust* beträffar. Men däremot passar namnet mindre godt för dess östkust, där konungaborgen enligt Fahlbecks mening varit belägen. Sant är också, att uttrycket ej icke passar för det nuvarande Västergötland, men å den andra sidan passar det förträffligt för det äldre Västergötland, som äfven innefattade Bohuslän och Nordhalland, och det förtjänar alltid att beaktas, att namnet ännu finnes kvar i de utanför kusten liggande Väderöarna. (Väderöarna vid Fjällbacka och Hallands Väderö). Hvad Jutland beträffar, finnes namnet mig veterligen icke.

För fullständighetens skull vill jag anföra ännu ett argument, som berör geografin. I dikten omtalas, att Beowulf en gång simmat i kapp med Breca. Under fem nätter hade de simmat tillsammans, men därefter hade de af en storm skilts från hvarandra. Beowulf hade då vinddrifvits till Finnaland, Breca däremot till Headoreamas. Med detta sista folk måste, såsom Bugge påpekat,

menas raumarne i Raumarike, hvilket land då — att döma af Beowulf — måste hafva sträckt sig ända till hafvet, till Glommens utlopp. Finnaland har tolkats på olika sätt. Fahlbeck vill därmed förstå antingen Fyen eller kung Finns land i Frisland, och i hvilketdera fallet som helst — tillägger han — stämmer det förträffligt med antagandet, att utgångspunkten för simningen varit Jutland. Huru Fyen (isl. Fíón) kunnat betecknas såsom Finnaland, förstår jag icke, och Fahlbeck har ej heller gifvit något skäl för denna mening; han antager väl en felskrifning *Fionaland*. Språkligt kan ej heller, såsom Bugge anmärker, konung Finns land betecknas som Finnaland. Men också från saklig synpunkt blir denna mening lika omöjlig. Kungsgården skulle enligt Fahlbeck hafva legat på Jutland midt emot Fyen. De båda kämparna simma fem nätter tillsammans, men vinddrifvas tydligen åt motsatt håll, och båda landa sannolikt lika långt från den punkt, där de skildes åt. Men den ene kommer till Kristianiabukten, den andre antingen till Fyen — d. v. s. tillbaka till utgångspunkten — eller till Frisland, som ligger på andra sidan Jutland. Äfven från sagans synpunkt är en dylik färd föga trolig, och för att få den rimlig måste man antaga, att simningen börjat vid Jutlands nordspets.

Bugge antager, att Finnaland varit Finnmarken uppe i det nordliga Norge. Men ej heller detta synes sannolikt, ty afståndet mellan de båda landningsplatserna, Raumarike och Finnmarken, förefaller, äfven från sagans ståndpunkt, väl fantastisk. Vida bättre synes mig då den åsikt, som Bugge af geografiska skäl förkastar: »Andere haben *Finnaland* als *Finnheden* in Schweden gefasst, was sich mit den geographischen Verhältnissen nicht verträgt.» Bugge angifver ej dessa geografiska skäl, men jag förmodar, att han afser det förhållandet, att Finneidhi eller Finnheden i Småland i historisk tid ej sträckt sig till kusten. Men då han strax därefter påpekar, att Raumarike, som i historisk tid ej heller nått fram till hafvet, på Beowulfs tid likväl måste hafva gjort det, så synes det obefogadt att i ena fallet förneka möjligheten af en förändring, som man antager i det andra. Under förutsättning att Finnheden liksom Raumarike nått ut till hafvet — i bägge fallen är dikten vår enda källa — blir situationen från sagans synpunkt

fullt naturlig. De täflande börja sin simning vid Kungsbackafjärden, färdas därefter tillsammans ett stycke ut till hafs, men skiljas åt, hvarefter den ene — om vi insätta de moderna geografiska namnen — stiger i land ungefär vid Fredriksstad, den andre vid Laholm.

Hela denna passus är emellertid af föga värde för Beowulfs geografi. För det första är själfva situationen fantastisk, och själfva prestationen är lika omöjlig, från hvilken af de båda omtvistade ståndpunkterna man än utgår. För det andra förekommer uppgiften i en *episod* i dikten och behöfver därför ej afse den egentliga sagans geografi, utan kan mycket väl vara ett senare tillägg, gjordt då man ej längre hade den ursprungliga geografien klar för sig. Men i hvarje fall kan detta argument ej anföras till stöd för juteteorien, ty den passar snarare bättre för den af mig förfäktade meningen.

Jag vänder mig nu till ett nytt skäl, som är vida bättre. I dikten omtalas ett krigståg, som geaterna gjort till Frisland. Vid detta tillfälle hade deras konung Hygelak stupat i Hetwarernas land, men Beowulf hade efter underbara kraftprof lyckats att simmande rädda sig. Denna episod innehåller ett viktigt rent historiskt faktum, som Gregorius af Tours omtalar i sin krönika och som äfven omnämnes af författaren till *Gesta Francorum*. Enligt Gregorius hade *dani* och deras konung Chochilaicus gjort ett rövvaranfall på den frankiska kusten, men då de, lastade med sitt byte, åter skulle gå om bord för att fara hem, hade den frankiske konungens son anfallit dem, dödat rövvarhopens konung och återtagit bytet. I *Gesta Francorum* angifves platsen, där striden stod, såsom *Pagus Attuarii*, hvilket ju svarar till Beowulf »Hetwarernas» land. Chochilaicus är den frankiskt-latinska namnformen för det nordiska Hagleik (angelsaks. Hygelac). Slutligen framgår det af dessa krönikor, att slaget stått någon gång emellan 512 och 520.

Nu har man sagt: i dessa krönikor kallas Hygelac en dansk kung, i Beowulf är han geaternas konung, ergo måste geaterna vara danskar d. v. s. de hafva varit jutar, icke gautar. Denna bevisföring förefaller ju ganska logisk, men som vi strax skola se, hvilat resultatet i själfva värdet på ett felskut. Under förutsätt-

ning att Gregorius af Tours ej helt enkelt misstagit sig, är hans *dani* antingen ett etnografiskt eller ett politiskt begrepp. *Dani* kan afse nordbor i allmänhet, och för så vidt Gregorius öfverhufvud kände de nordiska folken, kunde han betrakta dem såsom en etnografisk enhet, enär de talade samma språk. I sitt ypperliga arbete *Normannerna* har Steenstrup emellertid bestridt, att dani varit en kollektivbeteckning för de nordiska folken, och så vidt jag vågar döma har han verkligt visat, att utländska författare med ordet *dani* blott afsågo danskar. Men så sant detta än är, gäller satsen dock blott vikingatiden, då de nordiska nationaliteterna började blifva bekanta i utlandet, och det är enligt min mening obefogadt att förutsätta samma kännedom hos 500-talets författare, som ju icke hade någon egentlig beröring med de nordiska folken. Danskarna bodde frankerna närmast, och det var därför ett fullt förlåtligt misstag, om en fransk författare betecknat en nordisk sjöröfvarhop såsom dani. Hvad Gregorius beträffar hade han därtill anledning, emedan danskarna på hans egen tid (omkring 560) blifvit slagna vid Bordaa af den frankiske konung Sigiberts vasall, hertig Lupus af Champagne (se Steenstrup i Hist. Tidskr. VR. 2 B. 233).

Men låtom oss jämföra uppgiften med Beowulf. Enligt dikten, som i denna punkt naturligtvis är fullt historisk, voro danerna och geaterna två skilda folk, hvar och en under sin särskilda konung; geaternas konung var Hygelak, danernas konung Hrodgar. Enligt Gregorius var däremot Hygelak danernas konung. *Ergo* har Gregorius' »dani» icke varit en politisk, utan en etnografisk beteckning. Ty blott med denna tolkning stämma de bägge källorna med hvarandra. I annat fall hafva jutarna (d. v. s. Fahlbecks geatas) icke varit ett i förhållande till danerna själfständigt folk, utan utgjort en del af den danska monarkien. Den geatiska konung Hygelak har varit en dansk konung, och någon plats för en dansk konung Hrodgar finnes icke, d. v. s. denna uppfattning af *dani* förklarar icke dikten, utan gör den rent obegriplig och upphäver de historiska förutsättningar, på hvilka den hvilar. Då dessa emellertid måste vara riktiga, kan *dani* här endast hafva en etnografisk betydelse. Denna enkla logiska slutsats styrkes dess-

utom af en historisk källa. I en från 900-talet härrörande handskrift af Phædrus finnes en anteckning *de Getarum rege Huiglaico*. Denne konung Huiglaicus härskade öfver geterna och dräptes af frankerna. Han var så storlemmad, att ingen häst förmådde bära honom, och hans skelett, som länge förvarades på en ö vid Rhens utlopp, förvånade alla genom sina jättelika dimensioner. Samma anteckning återvänder i en annan samtidig Phædrushandskrift, och originalanteckningen måste således vara äldre, enligt hvad Müllenhoff antager (Beowulf s. 19) från 600-talet, enligt Bugges mening från 700-talet. Uppgiften beror tydligen på en frisisk eller frankisk folktradition och afser utan tvifvel Hygelak. Men han kallas här *rex getarum*, och då man vet, huru alla äldre författare sammanblanda *geter* och *goter*, är det tydligt, att han betecknats såsom goternas eller gautarnas konung.

Fahlbecks uppfattning stämmer ej heller med den åsikt, man nu har om forntidens Danmark, ty de flesta moderna forskare förkasta som bekant den gamla åsikten, att Gorm enat en samling småriken till medeltidens Danmark. Så gör Steenstrup, som dock egendomligt nog aksepterat Fahlbecks åsikt om geaternas och jutarnes identitet, men som härigenom råkar i uppenbar motsägelse med sig själf: »Folkets Enhed — säger han — fremgaar endvidere utvivlsomt af, at det adlød en fælles *Konge*. Ganske vist skildrer Beowulfkvadet to Riger i Danmark, et Geaternes Rige i Jylland under Hygelac, senere under Beowulf, og et Darnernes Rige under Kong Hrodgar og hans Slægt med Kongesædet Heorot, efter al Sandsynlighed Lejre paa Sjælland...¹ Men mere end et forbigaaende Forhold har det næppe været, og en midlertidig Splittelse af Riget kendes jo ogsaa fra det historiske Tidsrum.» (Danmarks Riges Historie I 168). För min del skulle jag vilja draga en annan slutsats: ett jutarnes rike, som var skildt från Danmark, har historiskt icke existerat, ergo kan Beowulfs

¹ Såsom paralleler anför Steenstrup här några sagor om danska småriken hos Saxo och isländarna. Men dessa äro sena, romanartade *sagor*, under det att Beowulf på denna punkt tydligen är fullt värlighetstrogen och dessutom är skriven blott vid pass hundra år efter den tid, till hvilken den *nordiska* diktningen måste förläggas.

Geatas icke hafva varit jutar. Den af Steenstrup föreslagna utvägen, att det här blott varit fråga om en tillfällig åtskillnad, motsäges bestämdt af dikten, som aldrig antyder, att daner och geatas någonsin utgjort ett rike och som ger oss en geatisk konungalängd på flera generationer.

Det mest betydande argumentet till förmån för juteteorien är dock den svensk-geatiska geografien. På ett par ställen i dikten talas om geatiska krigståg till Sverige och om svenska krigståg till geaternas land. Nu förefaller det väl vida naturligare, att de båda grannfolken svear och götar ligga i strid med hvarandra än att dessa krig utkämpas mellan svear och jutar, isynnerhet som svear och daner, som ju dock bo hvarandra närmare, icke hafva någon beröring med hvarandra. Men häremot står ett annat skäl, som för Fahlbeck är hufvudargumentet. Öfverallt där dessa krigståg omtalas, ske de »ofer sæ», »ofer wîd wäter», »ofer heafo» d. v. s. ständigt till sjöss. Men detta — anmärker Fahlbeck — bevisar, att skalden tänkt sig de båda folken skilda åt af vatten, och det så, att ingen annan förbindelse mellan dem var möjlig än den öfver sjön. Beowulfs geatas kunna således icke hafva varit Västergötlands gautar, under det att däremot förhållandet förträffligt passar in på Danmarks jutar.

Äfven detta skäl förefaller till en början mycket bestickande, men det lider af samma fel som Fahlbecks första hufvudargument. Det utgår nämligen från förhållandena i våra dagar och tillämpar dem utan vidare på 500-talet. I våra dagar är landet en förbindelseled, sjön en gräns. I gamla tider var det tvärt om. Sjön var den enda landsvägen, och de stora skogarna och bergen voro de naturliga gränserna. För att finna detta, behöfva vi blott betrakta forntidens Grekland, som utgjordes af den nuvarande kontinenten, det ægeiska hafvets öar och mindre Asiens kust, och den svenska monarkien ända in på 1700-talet var ju en landkomplex omkring Östersjön.

Omfattningen af gautarnas rike känna vi icke, lika litet som vi känna omfattningen af svearnas. Det kan hafva varit begränsadt till blott Västergötland, och det kan lika väl hafva omfattat Västergötland och Östergötland. För den senare åsikten talar den

häfdvunna benämningen Svea- och Götaland, den urgamla svenska konungatiteln (*rex sveorum gothorumque*) samt slutligen Östergötlands eget namn (östra *Gautland*), som häntyder på, att landet eröfrats af gautarna vid Gautälfven. En annan antydning ligger i *Beowulf*. Under förutsättning att geatas voro gautar, så måste östgötarna hafva hört samman antingen med gautarna eller med svearna; själfständiga ha de icke kunnat vara, ty då hade gärna de mellan gautar och svear boende östgötarna måst omnämnas på tal om krigen mellan dessa folk. Men i betraktande af de skäl, som redan anförts, är det vida rimligare, att de hört samman med gautarnas rike än med svearnas.¹ Så vida vi nu bestämma oss

¹ Det må här tillåtas mig att i en not beröra en tradition, som enligt min tro berör den sista striden mellan svear och gautar (västgötar och östgötar).

Det i vår sagohistoria så berömda Brävalla-slaget skildras som bekant i två källskrifter, i *Sögubrot*, ett isländskt fragment från omkr. 1300, samt i *Saxos sagokrönika*. Bägge relationerna återgå till ett blott i fragment bevaradt kväde, som tillskrifves *Starkad*, men anses vara författadt af en norrman under senare delen af 1000-talet. Synpunkten är norsk, och intryck från en mängd yngre drabbningar hafva spelat in i skaldens skildring. (För litteraturen om denna fråga hänvisas till Bugge: *Norsk Sagafortælling i Norsk hist. Tidskr. 1901*). Men emellertid är det tydligt, att det finnes en äldre och äkta tradition, en stomme, kring hvilken de yngre tilläggen grupperat sig, och detta slag, som så kunnat fortleva i traditionen och i sig absorbera yngre stridsskildringar, bör gärna hafva haft en verklig betydelse i nordens historia. I sagan äro de kämpande svear och daner, och danerna besegras. Men ett slag, som danskarna förlorat i kamp mot svearna, kan näppeligen i deras historia haft någon större betydelse. Vi svenskar minnas *Pultava*, men smärre nederlag, efter hvilka vi repat oss, hafva vi glömt. Däremot blir förhållandet ett annat, om vi taga hänsyn till, att den äldre traditionens gautar i den yngre traditionen i regeln göras till jutar d. v. s. till danskar. Och det är också en dylik förblandning, som enligt min mening ligger bakom det norska kvädet om det stora Brävalla-slaget. Detta har varit den afgörande drabbning, i hvilken gautarna dukade under för svearna. Mina skäl äro följande.

1) Slaget står vid Bråviken, således i Östergötland. Detta passar för ett slag mellan svear och götar, men knappast för ett slag mellan svear och daner.

2) Den gautiske (i de bevarade relationerna: danska) konungens namn är *Hilditönn*. Såsom vi veta genom *Beowulf* alliterera alla de gautiska konungarnas namn på *h*.

3) *Hilditönn* är en kenning, som närmast bör sammanställas med *Hildigoltr* och *Hildisvtn*, och liksom dessa ursprungligen betecknat krigare med vildgaltshjälme, har *Hilditönn* betecknat en kämpe, hvars hjälm burit den för 500- och 600-talen karaktäristiska hjälmen med vildgaltsbetar. Denna kenning säger oss vidare, att hjälten tillhört något af dessa århundraden, och att slaget, i hvilket han fallit, då utkämpats. Detta stämmer också med de många i *Beowulf* förekommande kenningar, i hvilka *-hild* ingår.

för denna mening — som åtminstone icke är mindre sannolik än den förra — har samfärdseln mellan svearnes och götarnes riken gått genom skärgården öfver sjön, ty denna väg föredrogs naturligtvis framför den nästan ofarbara landvägen genom de stora skogarna mellan Svea- och Götaland. Hörde Östergötland däremot till sveaväldet, skedde samfärdseln via Vättern, således också öfver sjön.

Men vi kunna ju vara skeptiska och bestämma oss för det minst sannolika alternativet: gautarnas rike var inskränkt blott till Västergötland, och Östergötland hörde icke till Sveaväldet.

Huru färdades på den tiden t. ex. en trupp från Västergötland till Uppland? Innan jag besvarar denna fråga, ber jag att få göra ett citat från ett bekant arbete af den skickligaste kännaren af Sveriges medeltid, särskildt af dess geografi, nämligen Karl Gustaf Styffe.

»Omdömen om landsvägarnes beskaffenhet i 16:de och början af 17:de seklet, fällda både af regeringsmakten och främmande resande, ställa det utom allt tvifvel, att bortom de egentliga bygderna det ofta var svårt äfven för en ridande att komma fram. Den omständigheten, att konungar och rådsherrar utfärdat så många bref från hamnar i skärgårdarne och att de således föredrogo den i afseende på tidsutdräkten osäkra segelfarten framför landsvägen, är ett ytterligare bevis. Att man finner så många möten af prelater och värdsliga rådsherrar hållna i Södertälge och Arboga, visar också, hvad vikt man lade på att kunna begagna sjöfart. Äfven smärre vattendrag begagnades, så vidt möjligt, och det är sannolikt, att äfven i mellersta Sverige man icke försmådde att draga båtarne öfver land, då hinder af vattenfall och dylikt mötte, såsom ännu brukas i Västerbotten. De många ortnamnen, hvari ordet *ed* ingår, förklaras därigenom, ty det utmärkte i äldre

Men på 600-talet bör också det gautiska riket hafva dukat under för det svenska. I Beowulf är det ännu själfständigt, men på 800-talet utgjorde det redan en del af sveaväldet.

Af den ursprungliga traditionen ha emellertid blott de gröfsta dragen bevarats: minnet af ett stort och väldigt folkslag, utkämpadt vid Bråvikens strand, och af binamnet på gautarnas sista konung, som efter ett tappert motstånd stupade i slaget. Allt det öfriga är yngre långods från andra dikter och traditioner.

tider ett ställe, där det var ett kort afstånd mellan tvänne segelbara vattenytor, antingen afbrottet förorsakades af ett ofarbart vattenfall eller af en landtunga.» (Skandinavien under unionstiden, s. 95).

Om denna sed att draga fartygen öfver land — yttrar Hans Hildebrand — vittnar än i dag mångt ortnamn *Drag* eller ortnamn, i hvilka *-drag* ingår.

Huru svenskarna i Ryssland färdades till Konstantinopel från Novgorod och Kijev berättas af Konstantinos Porphyrogenetos i en ofta citerad relation:

»De båtar, som gå från det yttre Ryssland till Konstantinopel, komma dels från Novgorod, där Svjatoslav, son af Rysslands furste Igor, residerar, dels också från borgen Smolensk och från Ljubeč och Cernigov och från Vyšegrad. Dessa gå alla nedför floden Dnjepr och förena sig vid borgen Kijev, som också kallas *Sambatas*. Men slaverna, som äro skattskyldiga under dem, de så kallade krivičerna, lučanerna och de öfriga slaviska folken, falla om vintern trästammarna på sina bärg och, efter att hafva tillhuggit dem, föra de dem vid vårens ankomst, så snart isen bryter upp, ut i de närliggande sumpsjöarna. När de sedan hafva blifvit flottade ut i floden Dnjepr, begifva de sig likaledes själfva ut på denna flod och gå till Kijev. Där släpa de dem till varfven och sälja dem till ryssarna. Men ryssarna köpa skrofven och blott dem; sina gamla båtar hugga de sönder och taga från dem åror, tofter och annat tillbehör och utrusta dem därmed. I juni månad sätta de sig i rörelse nedför floden Dnjepr och gå till Vytičev, hvilket är en borg, som lyder under ryssarna. Där samla de sig nu under loppet af två till tre dagar, och när alla båtarna äro församlade, bryta de upp och gå nedför den nämnda floden Dnjepr.

Och först komma de till den första forsen, som benämnes *Essupi*, hvilket på ryska och slaviska betyder »sof icke». Forsen här är så smal, att dess bredd är som Tzykanisterions. Men midt i den samma äro branta och höga klippor, hvilka se ut som öar; när vattnet kommer till dessa, sköljer det öfver dem och störtar ned igen med stort och fruktansvärdt larm. Därför våga ryssarna icke segla midt in bland dem, utan de lägga till i närheten och

landsätta manskapet, under det att de däremot låta alla varorna förblifva i båtarna. De gå nu nakna ut i vattnet, kännande sig för med fötterna för att icke snafva mot någon sten, och med detsamma skjuta de båtarna framåt med stänger, några vid framstammen, andra vid midten och åter andra vid bakstammen. Med sådan försiktighet gå de igenom denna första fors vid dess innersta bukt och längs stranden af floden. Men när de passerat denna fors, upptaga de åter de öfriga från land och segla vidare. De komma därefter till den andra fors, som på ryska heter *Ulvorsi* och på slaviska *Ostrovuniprach*, hvilket betyder »forsens ö». Äfven denna är, liksom den första, strid och svår att komma igenom. Och åter landsätta de manskapet och föra båtarna igenom såsom vid den förra. På liknande sätt gå de också genom den tredje fors, som kallas *Gelandri*, hvilket på slaviska betyder »forsens larm».

Därpå komma de till den fjärde fors, den stora, som på ryska heter *Aifor*, på slaviska *Neasit*, emedan pelikaner hafva sina bon bland stenarna i fors. Vid denna fors lägga alla båtarna med framstammarna till land, och de af manskapet, som äro utsedda att hålla vakt, gå i land och aflägsna sig till sina poster, och de hålla vakt mycket omsorgsfullt för pečenegernas skull. Men de andra taga varorna, som de hafva i båtarna, upp ur dessa och likaledes slafvarna, belagda med bojor, och föra dem öfver land 6,000 steg, tills de hafva gått förbi fors. Därpå föra de sina båtar öfver till den andra sidan af fors, i det de dels släpa dem fram, dels bära dem på sina skuldror. Där skjuta de dem ut i vattnet, och efter att hafva fört sina skinnvaror om bord, inskeppa de sig själfva och segla vidare. När de komma till den femte fors, som på ryska benämnes *Baruforus*, och på slaviska *Vulniprach*, emedan den bildar en stor sjö, föra de åter sina båtar igenom längs kusten af floden liksom vid den första och andra fors. Därefter komma de till den sjätte fors, som på ryska heter *Leanti*, på slaviska *Verutzi*, det vill säga »Vattnets sjudande» och passera öfver den på liknande sätt. Därifrån segla de vidare till den sjunde fors, som på ryska heter *Strukun* och på slaviska *Naprezi*, hvilket betyder »den lilla fors». Och de anlända till det så

kallade Krariska öfverfartsstället, där chersoniterna sätta öfver från Ryssland och pečenegera till Cherson; detta samma öfverfartsställe är i bredd ungefär som Hippodromen och i höjd, upp till den öfversta punkt, som man kan se nedifrån, så högt att en bågskyttes pil kan nå dit upp. Därför komma också pečenegera hit och öfverfalla ryssarna. Efter att hafva passerat detta ställe, komma de till en ö, som blifvit uppkallad efter den helige Gregorius.» — (Thomsen: Ryska Rikets Grundläggning s. 51 ff.).

Antalet af de krigsfartyg, som på detta sätt transporterades, var icke ringa. Då Askold och Dir 865 från Kijev seglade utför Dnjepr och öfver Svarta hafvet, anfölo de Konstantinopel med en flotta på 200 fartyg, och då Oleg 907 förnyade detta angrepp, hade han 2000 skepp till sitt förfogande. Om detta tåg berättar för öfrigt Nestor, att han »lät draga sina skepp på land och sätta dem på hjul. Vinden fylde seglen, och på detta sätt seglade de på torra landet emot staden» (Thomsen 21). Under följande år, ända till 1043, upprepades dessa sjötåg ofta. På samma sätt härjade de det Kaspiska hafvets stränder. Än följde de Volga ända från källan — strax bredvid Novgorod — ned till hafvet, än seglade de från Asovska sjön uppför Don, drogo båtarna därifrån öfver till Volga och trängde på så sätt ned i Kaspiska hafvet. 913 uppträdde de där med en flotta af 500 skepp. Den massa af kufiska och byzantinska mynt, som anträffats i svensk jord, tyder i hvarje fall på en ytterst liflig, sannolikt direkt sjöförbindelse med orienten, och Ingvars bekanta tåg från Uppland gick i hvarje fall *in* i Ryssland, hvarvid båtarna tydligen delvis släpats öfver land. Genom Nestor (kap. 4) veta vi, att »en väg från varjagerna till grekerna» gick genom Finska viken, Neva, Ladoga, Volchov, Ilmen, Lovat, öfver släpstället mellan denna flod och Dnjepr samt sedan utför denna. På sammna sätt praktiserade vikingarna sig från Düna öfver ett släpställe in i Dnjepr samt från Ilmen och floden Msta öfver ett nytt släpställe in i Volga.

Men äfven under vikingatågen i väster seglade de nordiska vikingaflottorna in i floderna och angrepo således »till sjöss» midt inne i landet liggande städer såsom t. ex. Sevilla och Paris. 885 hade normannerna en flotta af 700 större skepp, »utom otaliga

mindre fartyg», i Seine utanför Paris. Då de trots en långvarig belägring ej kunde betvinga staden och förbi denna komma vidare på floden, drogo de flottan öfver land förbi det befästade Paris, satte den på andra sidan åter i floden, seglade sedan vidare och kommo på sina fartyg ända ned till Bourgogne, under det att en annan del af flottan från Seine styrde in i Oise och härjade Soissons, hvarefter de samma väg vände tillbaka till Frisland. En liknande manöver utfördes af Harald Hårdråde, då han med sin flotta stannade vid Loch Long vid Clydebukten. Där lämnades de större skeppen kvar, men de mindre båtarna släpades öfver den ej obetydliga, bärgiga landsvägen mellan Loch Long och Loch Lomond, där de åter sattes i sjön. Några år senare gick han med 60 skepp uppför Götaälf, vid Trollhättan drogos skeppen öfver land, sattes åter i älven, hvarefter flottan lopp in i Vänern. Skeppen voro visserligen byggda lättare än de stora för västerviking afsedda fartygen, men näppeligen voro de större än 500-talets ledungsskepp. På samma sätt lät Håkon Håkonson 1217 draga 17 skepp från Oslo till sjön Öjeren; 1226 upprepades detta konststycke: skeppen drogos två mil genom myr och skog, därpå seglade man uppför Glommen och släpade sedan båtarna öfver ett nytt ed af en mils längd. Äfven Sven Grathe förde 1151 åtminstone en del af sin flotta från Slien in i Ejderen.¹

De nu anförda exemplen äro från vikingatiden och senare. Men då hade skeppen tydligen blifvit tyngre och mera djupgående, enär färderna utsträcktes öfver större farvatten. Den äldre tidens båtar tyckas hafva varit mindre, i regeln endast afsedda för rodd, men ej för segling såsom vikingaskeppen, och den märkliga Nydamsbåten beskrifves af Montelius (Sv. Hist. I 163) såsom »tämmligen flatbottnad». Att då föra en flotta upp för en grund flod och delvis transportera den öfver land bör således hafva varit ännu lättare än under vikingatiden.

Det är dessa fakta vi böra fasthålla, då vi skola besvara den nyss uppställda frågan, huru en uppsvensk här på 500-talet kunde göra ett infall i Västergötland. Några landsvägar funnos icke att

¹ Se härom Erslev i Aarb. f. nord. Oldk. 1873 sid. 67 ff. och Steenstrup Normannerne I 355.

tillgå, här och hvar visserligen några stigar, men i regeln obanade, stora skogar, kärr och vildmarker, ständigt genomkorsade af vattendrag, utan broar och ofta äfven utan vadställen. Och en dylik färd, svår för den enskilde, var med hänsyn till provianteringen säkerligen än svårare för en trupp. Kriget måste därför, åtminstone i regeln, föras till sjöss. Den stora sjövägen rundt kring Skåne kunde väl väljas, men den var lång och farlig, och i allmänhet tyckas vikingarna hafva föredragit floderna och skärgårdarna framför den stora, öppna sjön; deras förfäder under folkvandringstiden med sin roddflotta böra ännu häldre hafva valt den mindre riskabla flodleden. Till Västergötland var denna både den bekvämaste och kortaste.

Från Mälaren och Roslagen for flottan genom den Södermanländska skärgården in i Bråviken, och därifrån styrde man in i Motala ström. Utom vid utloppet har den icke några svårare forsar, och där man möjligen icke kunde staka sig fram eller — såsom på Djnepr — skjuta båtarna genom strömhvirflarna, kunde dessa lätt släpas öfver land den korta distans, där detta ansågs nödigt. Motala ström följde man till sjön Glan, sedan man passerat denna, vek man åter in i floden, kom så in i sjön Roxen, därpå ånyo in i strömmen, vidare in i Norrbysjön och Boren, hvarefter flottan vid Motala lopp ut i Vättern. Sedan man rott öfver sjön, befann man sig vid Västergötlands gräns, där västgötahären antagligen stod redo att möta anfalllet.

Det kan tilläggas, att den svenska båthären knapt behöfde stanna här. Från Vättern kunde nämligen flottan gå in i sjöarna Viken och Örlen, och om sedan båtarna drogos vid pass en kilometer, kunde de ånyo sättas i Tidan, hvars lopp de blott hade att följa till Vänern. Liksom sedermera Harald Hårdråde kunde de till sist genom Götaälf nå ut i Västerhafvet. Men för att kriga med västgötarna var detta ej nödigt. Det slag, som omtalas i Ynglingasagan — kapitlet om Adils — och som säkert hvilar på en gammal, äkta tradition om samma strider, som omtalas i Beowulf, berättas hafva utkämpats på Vänerns is.

Att svear och gautar, så vida de fört krig med hvarandra, begagnat sig af den nu beskrifna vägen, är således tämligen

säkert, ty denna var den ojämförligt bekvämaste. De uttryck, som Beowulfsdikten begagnar om svearnas och geaternas krig, passa därför fullkomligt in på de svenska härtågen till Västergötland: »Honom (geaternas konung) sökte öfver sjön Ottars söner», »Han understödde Ottars son öfver sidan sjö med folk, kämpar och vapen», »Det var strid och tvedräkt öfver vida vatten» och »de ville ej hålla fred öfver hafvet». Äfven Ansgarius kallar de stora svenska insjöarna »interjacentia maria». Och här förtjänar att anmärkas, att Sverige i äldsta tider just i följd af sina många och stora insjöar betraktades såsom en samling öar. På Sverige tillämpar Ansgarius profetens ord: »Hören I öar», emedan — tillfogar Rimbertus — »detta land nästan helt och hållet består af öar». Ansgarius själf föredrog att färdas öfver dessa innanhaf framför att vandra genom de öde skogarna. Sedan hans fartyg någonstades vid södra Sveriges kust blifvit öfverfallet af sjöröfvare, nödgades han och hans kamrater — heter det — att fortsätta resan till fots, och »i det att de, när det så fogade sig, foro på skepp öfver de *mellanliggande hafven*» nådde de till sluts fram till Birca eller Björkö i Mälaren. Äfven för Adam af Bremen går en vanlig väg från Skåne till Birca öfver Skara och Tälje d. v. s. öfver Väster- och Östergötland.

Härmed har jag punkt för punkt genomgått de skäl, Fahlbeck anfört till stöd för sin åsikt. De lida alla, såsom jag tror, af det felet, att de för forntiden förutsätta förhållanden, som visserligen gälla i våra dagar, men icke existerat på Beowulfs tid. Västergötland hade då med all sannolikhet andra gränser än nu, och färden dit från Uppland gick icke landvägen, utan öfver sjön. Då nu det engelska *geatas* språkligt motsvarar det nordiska *gautar* — och detta faktum upphäfves icke af några motstridiga och växlande uppgifter af konung Alfred — är det klart, att det fordras mycket starka skäl för att tvinga oss att gå ifrån ordets språkliga betydelse. Men intet dylikt har af Fahlbeck kunnat anföras, och i följd däraf måste Beowulfs *geatas* hafva afsett de svenska gautarna i Västergötland.

För denna mening finnas också positiva skäl, utom det språkliga. Jag tillåter mig här att anföras dem.

Ett folk har naturligtvis den lifligaste beröringen med sina grannar, och vi skola då ur denna synpunkt undersöka de båda tolkningarna. Hvad beträffar jutarna voro deras grannar danskarna i öster och saksarna i söder, som bägge bodde alldeles inpå dem. Med dem måste de nödvändigt hafva stått i en mycket liflig beröring, under det att de däremot troligen haft mycket litet att skaffa med de aflägset boende svearna. Götarna däremot voro grannar med svear, danskar och norrmän (raumar), men ej med saksarna. Huru är det nu med de omtvistade geaterna? Det är sant, att de hjälpa danerna i striden mot Grendel, men detta visar intet för den nu debatterade frågan, ty både gautar och jutar voro danskarnas närmaste grannar, och sjövägen från Kolding till Lejre är ungefär lika lång som från Kungsbacka till Lejre. Hvad raumarna beträffar ha de med dem föga beröring, men det nämnes dock i dikten, att den *geatiska* kämpen Breca vinddrifves till raumarnas land. Äfven detta är jämförelsevis betydelselöst för frågan, men *om* öfver hufvud uppgiften skall anföras till stöd för någondera teorien, så talar den snarare till förmån för den af mig förfäktade meningen, då raumarna voro grannar till västgötarna, icke till jutarna. Viktigare är i hvarje fall grannskapet med de bägge andra folken, svear och saksare, ty detta är enligt min mening afgörande för hela frågan. Geaterna stå enligt dikten i den aldri lifligaste förbindelse med svearna. De båda folken äro icke blott i ständiga krig med hvarandra, utan när de svenska tronpretendenterna nödgas fly från sitt land, fly de aldrig till danskarna, utan ständigt till geaterna. Och ej nog med detta: förhållandet mellan de båda landen är t. o. m. så intimt, att själfva Beowulf och hans frände Viglaf synas hafva tillhört en ursprungligen *svensk* ätt — åtminstone kallas Viglaf skilfingafursten. Fahlbeck har känt styrkan af detta skäl och sökt försvaga det: »Möjligen torde för någon den uti sagan omtalade lifliga beröringen med svenskarna utgöra en anledning till tvifvel rörande identiteten af geater och jutar. Mellan svenskar och jutar ligger ett stort stycke väg. Jag erinrar emellertid i detta hänseende om Ynglingasagan, hvarest flerstädes omtalas härfärder af svenska konungar till Vendel i Jutland, liksom omvänt danske eller jutske

konungars tåg till Upsala.» Olyckan är blott, att *Ynglingasagan* icke är en historisk källa, utan blott ger oss Snorres bearbetning af *Ynglingatal*, och där äro dylika härfärder mycket sällsynta. Men väl framgår en annan sak af ett studium af *Ynglingasagan* och *Ynglingatal*. De äldre källorna talade om strider mellan svear och gautar; på Snorres tid fanns ej längre ett själfständigt götafolk, utan dettas land hade då uppgått i Sveariket. Snorre gjorde därför en enkel historisk konstruktion, i det han antog källornas *gautar* hafva betecknat *jutar*, och särskildt gäller det just den Ottar, som enligt hans och Fahlbecks mening stupade i det danska Vendel, dräpt af tvänne jutska jarlar. Såsom jag redan visat (*Studier i Ynglingatal III*) låg detta Vendel i Uppland, och de jutska jarlarna voro gautar. Den från 1200-talet härrörande *Ynglingasagan* är i hvarje fall icke en historisk källa för 500-talets nordnorden, och den i *Beowulf* skildrade lifliga beröringen mellan svear och geater visar därför otvetydigt, att de varit grannar, d. v. s. att de senare varit gautar.

Ännu tydligare blir detta, om vi taga hänsyn till geaternas förhållande till saksarna. Dessa nämnas icke ens i dikten, och så vida geaterna varit jutar, vore en dylik underlåtenhet knappast tänkbar, under det att den är fullt naturlig under förutsättning att folket varit västgötar. Det enda tyska folk — utom friserna — som nämnes, är barderna, hvilka antagligen bodde i Mecklenburg eller på några syddanska öar. Men de, som föra krig mot dem, äro icke geaterna utan danskarna. Den politiska geografin tvingar oss således att identifiera geater och gautar, men hindrar oss från att likställa de förra med jutarna.

Visserligen företaga geaterna ett krigståg mot friserna och landa vid Rhens mynning. Detta var emellertid ett enstaka plundringståg, och ehuru vägen från Jutlands *västkust* till Frisland visserligen är kortare än från Götaälfs mynning, kunde naturligtvis ett dylikt tåg företagas lika väl från den ena punkten som från den andra. Norrmännen, som ju bodde ännu mera fjärran, uppträdde ju både i Frisland och Frankrike.

I samband härmed har man påpekat ett uttryck, som onekligen förefaller egendomligt. Då *Beowulf* stupat, säger budbäraren,

att han väntar oroliga tider, strid med franker och friser, »ty ända sedan Hygelaks tåg hade merovingerna städse visat geaterna ovänskap». Att västgötarna någonsin hyst några farhågor för merovingerna i Frankrike, är föga troligt, men äfven jutarna tyckas hafva kunnat vara tämligen lugna på det hållet. Uttrycket passar således knapt för någondera, men kan icke nöjaktigt förklaras utan en ingående kritik af själfva diktens historia. För en dylik är här icke platsen. Men såsom Steenstrup visat, har sagan vandrat från nordnorden till England via Frisland, och där har denna passus med all sannolikhet kommit till, troligen med tanke på danskarnas nederlag 560. I hvarje fall har detta yttrande ingenting att betyda för själfva *sagens* historia. För *sagan* är det af konstitutiv vikt, att geaterna äro *grammar* med svenskar och danskar, men enskilda yttranden om andra folk — t. ex. om franker och gepider, hvilka ock en passant nämnas — tillhöra *dikten* och härröra från den *skald*, som skrifvit det fornengelska kvädet. För den nu föreliggande frågan är således detta yttrande af ringa vikt. Det är en reflexion af den engelske skalden, men en reflexion, som han icke behöfver hafva lånat från de nordiska sagor, hvilka han lade till grund för sin dikt.

Men äfven andra skäl tala mot jute-teorien utom den politiska geografien. Bland den danska kungens undersåter förekommer nämligen en, som kallas »Vendelhöfdingen», och detta visar, att Vendel d. v. s. åtminstone den norra delen af Jutland då tillhörde den danska monarkien och icke den geatiska. Med andra ord: när Vendsyssel således enligt Beowulf utgör en del af Danmark, kan det icke samtidigt hafva utgjort en del af en annan själfständig monarki, af geaternas rike. Jutarne ha således varit danskar och icke geater.

Fullt bindande är dock icke detta argument, ty dels kan det tänkas, att Vulfgar, den ifrågavarande hirdmannen, såsom landsflyktig uppehåller sig vid den danske konungens hof, dels behöfver ju ej nödvändigt geaternas eller jutarnes rike äfven hafva omfattat Vendel. Det förra antagandet är emellertid icke sannolikt, ty i så fall skulle Vulfgar hafva varit landsman med Beowulf och de andra geaterna, men af dikten får man onekligen det motsatta intrycket: att han i dem ser främlingar. Icke håller det

senare antagandet är rätt sannolikt, ty i de yngre sagorna betraktas Vendel snarast såsom det egentliga Jutland.

Och till sist kunna vi fråga: om *geatas* i Beowulfsdikten betecknar jutar, *dene* danskar och *Sweon* svenskar, *hvar* finna vi då gautarna? Om dessa då öfver hufvud taget existerat såsom en själfständig nation, *måste* de åtminstone hafva onnämnts i dikten, ty att danskar, svear och jutar haft ständiga förbindelser med hvarandra, utan att dessa förbindelser någonsin berört det mellanliggande folket, gautarna, *det* är dock icke tänkbart. Är det därför så, att geaterna i dikten äro jutar, hafva gautarna vid denna tid icke existerat såsom en själfständig nation, utan utgjort en del af sveaväldet. Att bevisa detta är också det innersta syftet med Fahlbecks undersökning. Att detta strider emot Ynglingasagan, betyder visserligen ganska litet, ty denna ger oss icke en historia utan blott en sagohistoria, men viktigare är, att västgöotalagen ganska tydligt vittnar om, att Västergötland först tämligen sent blifvit en svensk provins. I hvarje fall har man att välja. Beowulfsdikten har icke rum för *både* ett själfständigt Jutland och ett själfständigt götarike. Men att ett själfständigt Jutland existerat, förnekas allmänt af danska historiker, under det att de svenska lika enhälligt hålla före, att den svenska staten uppkommit genom en sammanslutning af själfständiga landskap.

Till sist kan anföras ännu ett geografiskt skäl. På en mängd ställen i dikten förutsättes och säges, att hafskusten vid geaternas land varit bärgig. Då Beowulf stiger om bord för att fara till Danmark, säges båten flyta på vågen under bärget (under beorge); då hjälten återvänder hem, ser han, huru de geatiska klipporna (*geata clifu*) dyka upp ur hafvet, och likaså har draken sitt läger i en brant klippstupa (*stanbeorh steapne*). Då trälen bortstulit en del af skatten, vredgades »bärgets herre» och vädrade »utefter klippan» efter tjuften. Och då skalden skall beskrifva Beowulfs kamp med draken, börjar han:

Upp steg då vid skölden stridsdjärfve kämpen,
Tapper under hjälmen, i kampskjorta skred
Han mot skrofliga klippor; på blott en mans
Styrka han litade; ej är sådan feg mans sed.

Där såg han vid klippvägg . . .
 Där såg han ett stenhvalf och en ström därur
 Bryta fram ur bärget. .

Och så fortsätter beskrifningen, som hela tiden ger oss intrycket af ett tämligen vildt klipplandskap vid hafskusten. Till sist bestämmer Beowulf, att hans hög skall uppkastas på Hronesnäs, så att den synes vidt för de sjöfarande, och näset skall kallas »Beowulfs bärg» (Beowulfes beorh).

Man kan då med skäl fråga: hvar finnes ett dylikt landskap på Jutland, där kusten endast i norra Vendsyssel har några kalkklippor, men strandremsan för öfrigt blott några fot höjer sig öfver hafsytan? Lika så omöjligt detta natursceneri är för det egentliga Jutland, för Koldingtrakten, där händelsen enligt Fahlbeck skulle hafva passerat, lika förträffligt är det i stil med Hallands, Västergötlands och Bohusläns branta, klippiga kuststräcka. Och väl till att märka: detta tal om bärgen vid kusten är icke en tillfällig poetisk prydnad, som *skalden* användt för sin dikt, utan på detta natursceneri alluderas beständigt, och i viss mån är det äfven konstitutivt för själfva sagan, då draken förutsättes hafva sitt läger i en håla. Detta natursceneri säger oss således alldeles bestämdt, att geaternas rike icke legat på Jutland, utan i det forna Västergötland.

Därmed har jag avslutat denna redogörelse. Visserligen har Grundtvig velat förlägga geaternas rike till Gottland, men detta förbjudes dels af namnet — ty gutarna hafva aldrig kallats gautar — dels däraf att Gottland aldrig tyckes hafva ägt en konung. Ej håller Stjernas hypotes, enligt hvilken geaternas rike legat på Öland, torde kunna upprätthållas; den hvilat delvis på samma geografiska förutsättningar som Fahlbecks teori och faller dessutom på den svårigheten, att »öningarna», så vidt man vet, aldrig kallats gautar. Jag vill därför ej upptaga utrymmet med att mot denna hypotes upprepa skäl, som jag redan anført mot Fahlbecks åsikt.

Sedan Kungl. Maj:t den 5 juli 1907 städfästat Professoren i civilrätt Juris Doktor A. O. Winroths kallelse till professor vid Stockholms Högskola och därigenom lärostolen i civilrätt blifvit vid universitetet ledig från den 1 september innevarande år, hemställde den juridiska fakulteten den 4 s. m. dels att e. o. Professorn i speciell privaträtt Juris Doktor BROR HERMAN DAHLBERG måtte anmälas till att med bibehållande af sitt nämnda läroämne utnämnas till innehafvare af det efter Professor Winroth lediga ordinarie professorsämbetet inom fakulteten, och dels att Professorn i rättshistoria Juris Doktor Karl Johan Vilhelm Sjögren måtte med bibehållande af sitt ordinarie professorsämbete utnämnas till professor i civilrätt. Utan meningskillnad förordades dessa båda förslag af alla de myndigheter, som därom hade att yttra sig, och den 18 oktober utnämndes e. o. Professor Dahlberg till ordinarie professor i speciell privaträtt vid Upsala universitet, hvarjämte Kungl. Maj:t förordnade, dels att med den af Professor Sjögren innehafda lärostolen, hvilken hittills omfattat rättshistoria, i stället skulle förenas ämnet civilrätt, dels att den efter Professor Dahlbergs uppflyttning lediga e. o. professuren skulle ledigförklaras i ämnet rättshistoria.

De svårigheter, mot hvilka den juridiska fakulteten under den senare tiden haft att kämpa, hafva icke varit obetydliga. De fördelar, som universitetet haft att bjuda, hafva i förhållande till dem, som både ämbetsmannabanan och ännu mer den praktiska värksamheten ställa i utsikt,

varit så obetydliga, att en ung, begåfvad och kunnig jurist icke utan värklig uppoffring kunnat bestämma sig för den akademiske rättslärarens kall, och denna svårighet att erhålla en duglig lärarstab har för statsuniversitetens ytterligare ökats, sedan Stockholms Högskolas juridiska fakultet nu trädt i värksamhet. Sverige har nu fått tre juridiska examensanstalter, som alla måste konkurrera om lärare icke blott sins emellan utan ock med ämbetsvärken och de praktiska juristernas kår. Huru utgången af denna konkurrens skall blifva, kan möjligen vara tvifvelaktigt, men säkert är, att statsuniversitetens ställning i denna täflan är så ofördelaktig som gärna kan tänkas, och *om* universitetens juridiska fakulteter öfver hufvud taget skola kunna hålla sig uppe, *om* den juridiska undervisningen icke skall sjunka under den nivå, som ämbetsmannabildningen i vårt land kräfver, så kommer detta hufvudsakligen att bero af den ideella hjälp, ett gammalt universitet ännu har till sitt förfogande i lärares och lärjungars kärlek till en institution, där de och deras fäder erhållit sin bildning. Tack vare denna hjälp har universitetet nu kunnat besätta tvänne lediga platser inom fakulteten med lärare af bepröfvad och erkänd skicklighet. Universitetet vill till dem uttala sin uppriktiga tacksamhet, därför att de icke öfvergifvit fakulteten i dess trångmål, utan fortfarande vilja tillhöra denna, ehuru de helt visst annorstädes kunnat finna en ekonomiskt mera fördelaktig anställning. Ett dylikt uttalande kan synas såsom en förödmjukande bekännelse för ett universitet, hvilket ju bör sökas och icke söka. Men faktum kan ej längre förnekas: så vida de nu kallade ej mottagit de dem erbjudna platserna, utan föredragit andra, hade den juridiska undervisningen vid Upsala universitet svårligen längre kunnat fortgå. Universitetet hälsar dem därför med glädje välkomna i den nya ställning, de nu intaga. Den ene af dem, redan förut ordinarie professor, utbyter blott ämnet rättshistoria mot civilrätt och kommer därför ej att installeras. Den andre däremot, Profes-

sor Dahlberg, kommer, ehuru han bibehåller samma ämne, hvilket han redan i nio års tid ensam företrädt vid universitetet, enligt statuterna och gammal akademisk häfd att med sedvanlig högtidlighet fredagen den 22 november installeras såsom ordinarie professor i speciell privaträtt, och skall Professor Dahlberg därvid hålla en offentlig föreläsning om *Ett par reduktionsfrågor från senare tider*.

Om sina lefnadsomständigheter och utgifna skrifter har Professor Dahlberg meddelat följande:

Bror Herman Dahlberg föddes i Stockholm den 18 februari 1860. Föräldrar: vaktmästaren Lars Petter Dahlberg och Sara Elisabet Hjelmer.

Genomgick Stockholms gymnasium och aflade mogenhets-examen därstädes den 20 maj 1879. Inskrefs såsom student vid Upsala universitet den 16 september 1879; aflade juridisk filosofisk examen den 27 maj 1880, juris utriusque kandidatexamen den 26 maj 1886, juris utriusque licentiatexamen den 30 maj 1893; disputerade för juris utriusque doktorsgrad den 2 september 1893 och promoverades till juris utriusque doktor den 6 september 1893.

Förordnades till docent i förvaltningsrätt och rättshistoria vid Upsala universitet den 4 september 1893 samt till juridiska fakultetens stipendiat för en tid af 3 år höstterminen 1893 och sedermera höstterminen 1896 för ytterligare 3 år; uppehöll efter förordnande undervisnings- och examinationsskyldigheten i speciell privaträtt vid Upsala universitet från den 27 september 1893 till den 22 december 1898. Utnämndes sistnämnda dag till e. o. professor i speciell privaträtt vid samma universitet. Förordnades den 26 september 1907 att uppehålla examinationen i de delar af processrätten, som angår specialprocess, exekutiv- och konkursprocess, från och med den 1 oktober 1907 till den 1 februari 1908. Utnämndes till ordinarie professor i speciell privaträtt den 18 oktober 1907.

Har under år 1886 efter särskilda förordnanden bestridt kanslistjänst å ombudsmannaexpeditionen i Sveriges riksbank; förestått magistratssekreteraretjänsten, jämte notarii-publicibefattningen i Upsala halfannan månad under år 1887; förättat lagtima ting hösten

1887; tjänstgjort såsom sekreterare hos riksdagens konstitutionsutskott vid riksdagarne åren 1890 och 1891, såsom notarie hos juridiska fakulteten i Upsala från och med höstterminen 1891 till den 1 februari 1897; såsom sekreterare hos styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut från september månad 1891 till den 1 december 1896, såsom sekreterare och ombudsman hos fattigvårdsstyrelsen i Upsala från början af år 1892 till den 1 oktober 1906, och är sedan 1891 lärare i juridiska ämnen vid Ultuna landtbruksinstitut.

Vistades för juridiska och statsvetenskapliga studier från medlet af april månad 1888 till slutet af oktober månad 1889 vid universitetet i Berlin, Strassburg, Leipzig och Halle såsom innehafvare af Thuns utrikes resestipendium samt besökte i studieändamål olika utländska universitet och bibliotek somrarne 1895, 1900, 1903 och 1907.

Har af trycket utgifvit:

Bidrag till svenska fattiglagstiftningens historia. Upsala 1893.

Om strandäganderätten enligt svensk rätt I. Upsala 1897.

Till frågan om kronans vattenrätt (i Ekonom. tidskr. 1902).

Till frågan om vattenregalet och 1697 års kvarnkommissioner (i Ekonom. tidskr. 1905).

Dagen efter Professor Dahlberg kommer en annan nyutnämnd professor att tillträda sitt ämbete — det, som blifvit ledigt genom Professor Frans Kjellmans den 22 April 1907 timade frånfälle. Universitetet förlorade i honom både en nitisk forskare och en utmärkt lärare, men tack vare just denna sista egenskap och det intresse, med hvilket de botaniska studierna alltid drifvits i vårt land, har det för universitetet ej mött några svårigheter att åt honom skaffa en efterträdare i en af hans egna lärjungar: e. o. Professorn i botanik Fil. Doktor HANS OSCAR JUEL, hvilken af den matematisk-naturvetenskapliga sektionen enhälligt föreslagits att utan ansökan kallas och utnämnas till ordinarie professor i samma ämne. Sedan det större akademiska konsistoriet, prokansleren och kansleren, likaledes utan meningsskillnad, förordat denna hemställan, följde Kungl. Maj:ts utnämning den 15 nov.

Universitetet hälsar den nye professorn välkommen såsom den främste målsmannen för Linnés vetenskap vid det uppsvenska lärosätet och hoppas, att denna vetenskap allt framgent, under hans vård, måtte häfda den rangplats, som den under hans föregångare tillvunnit sig. Den omfattande och högt skattade författarverksamhet, Professor Juel redan utöfvat, utgör härför en säker borgen.

Om sina Iefnadsomständigheter och utgifna skrifter har Professor Juel meddelat:

Hans Oscar Juel är född den 17 Juni 1863 i Stockholm. Föräldrar: Kammarrättsrådet, förutv. e. o. professorn vid Upsala universitet, Carl Axel Juel och hans hustru Brita Johanna Evelina Sillén.

Genomgick Beskowska skolan i Stockholm och aflade därstädes mogenhetsexamen den 20 Maj 1881. Inskrefs som student vid Upsala Universitet den 1 December s. å. Idkade studier vid Stockholms Högskola åren 1882—84, från år 1885 vid Upsala Universitet. Aflade därstädes filosofie kandidatexamen den 12 December 1885 och filosofie licentiatexamen den 13 September 1889. Disputerade för filosofie doktorsgrad den 14 December s. å. Promoverades till filosofie doktor den 31 Maj 1890. Genomgick profårskurs vid Högre Realläroverket i Stockholm läsåret 1889—90.

Tjänstgjorde som Regnellsk amanuens vid Riksmuseets Botaniska Afdelning året 1886. Amanuens vid samma afdelning samt assistent vid Bergielunds botaniska trädgård från den 1 Maj 1890 till den 1 Juli 1892.

Förordnades till docent i botanik vid Upsala Universitet den 12 Mars 1892. Amanuens vid Botaniska trädgården från den 15 November 1892 till den 1 Juni 1893. Erhöll ett Filénskt legat höstterminen 1894, ett rörligt docentstipendium vårterminen 1897 samt det fasta docentstipendiet för de naturhistoriska vetenskaperna höstterminen 1899.

Förestod e. o. professorsbefattningen i botanik från den 1 Juni 1893 till den 31 Maj 1897, från den 4 Oktober 1899 till den 31 Augusti 1900, samt från den 1 April 1901 till den 31 Augusti 1902. Uppehöll den med professorsbefattningen i botanik förenade

undervisnings- och examinationsskyldigheten från den 1 Juni 1897 till den 30 April 1899. Utnämndes till e. o. professor i botanik den 12 Augusti 1902. Uppehöll den med professorsbefattningen i botanik förenade föreläsningsskyldigheten från den 1 Februari till den 15 Maj 1906, samt från den 1 Mars till den 22 April 1907. Förordnad att uppehålla samma professorsbefattning från den 22 April till den 15 November s. å. Förordnad till prefekt för den Botaniska Institutionen under förra delen af vårterminen 1905 samt från den 27 April till den 15 November 1907.

Erhöll för år 1900 halfva årsräntan af Oscar II:s jubelfestdonation. Kallades till ledamot af K. Vetenskaps-Societeten i Upsala den 6 April 1906.

Har företagit följande resor:

Till Jämtlands fjälltrakter sommaren 1892 med understöd af K. Vetenskaps-Akademin. Till Skandinaviska Naturforskarmötet i Köpenhamn i Juli 1892. Till Jämtlands och Norges fjälltrakter sommaren 1894 såsom innehafvare af Sederholms mindre resestipendium. Till Botaniska Institutet i Bonn sommaren 1906 med understöd af statsmedel. Till Kristinebergs Zoologiska Station sommaren 1898 med understöd af K. Vetenskaps-Akademin. Till Botaniska Institutet i Leipzig och Zoologiska Stationen i Rovigno från och med Maj till och med September 1899 och till Montpellier, Algier och Tunis från och med September 1900 till och med Mars 1901 såsom innehafvare af Letterstedts resestipendium. Till Nordiska Naturforskaremötet i Helsingfors i Juli 1902. Till Botaniska Kongressen i Wien samt till Ungern under Juni 1905.

Har af trycket utgifvit:

I *Nova Acta Regiæ Societatis Scientiarum Upsaliensis*:

Studien über die Entwicklungsgeschichte von *Saxifraga granulata*. Ser. IV. vol. 1. 1907.

I *K. Vetenskaps-Akademiens Handlingar*:

Vergleichende Untersuchungen über typische und parthenogenetische Fortpflanzung bei der Gattung *Antennaria*. Bd 33. 1900. (Belönad med halfva årsräntan af Oscar II:s jubelfestdonation).

Die Tetradenteilungen bei *Taraxacum* und anderen Cichorien. Bd 39. 1905.

I Bihang till K. Vetenskaps-Akademiens Handlingar:

Beiträge zur Kenntniss der Hautgewebe der Wurzeln. Bd 9. 1884. (Meddelande från Stockholms Högskola n:o 18).

Beiträge zur Anatomie der Marcgraviaceen. Bd 12. 1887.

Beiträge zur Anatomie der Trematodengattung *Apobolema* (Dujard). Bd 15. 1889. (Gradualafhandling).

Hemigaster, ein neuer Typus unter den Basidiomyceten. Bd 21. 1895.

Muciporus und die Familie der *Tulasnellaceen*. Bd. 23. 1897.

Die *Ustilagineen* und *Uredineen* der ersten Regnell'schen Expedition. Bd 23. 1897.

Stilbum vulgare, ein bisher verkannter Basidiomycet. Bd 24. 1898.

Pyrrhosorus, eine neue marine Pilzgattung. Bd 26. 1901.

Taphridium Lagerh. & Juel, eine neue Gattung der *Protomycetaceen*. Bd 27. 1902.

I Öfversikt af K. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar:

Ueber den Mechanismus der *Schizanthus*-Blüte. Årg. 51. 1894.

Mykologische Beiträge: I. Zur Kenntniss einiger *Uredineen* aus den Gebirgsgegenden Skandinaviens. II. III. Eine neue *Puccinia* auf *Molinia coerulea*. Årg. 51. 1894. IV. *Aecidium Sommerfeltii* und seine *Puccinia*-Form. Årg. 52. 1895. V. Årg. 53. 1896. VI. Zur Kenntnis der auf *Umbelliferen* wachsenden *Aecidien*. Årg. 56. 1899.

I Arkiv för Botanik:

Die Tetradenteilung in der Samenanlage von *Taraxacum*. Vorläufige Mitteilung. Bd 2. 1904.

Mykologische Beiträge. VII. Das *Aecidium* auf *Ranunculus auricomus* und seine *Teleutosporenform*. Bd 4. 1905.

I Acta Horti Bergiani:

Studier öfver *Veronica*-blomman. Bd 1. 1891.

Catalogus plantarum perennium bienniumque in horto botanico Bergiano annis 1890 et 1891 sub dio cultarum adjectis adno-

tationibus botanicis nonnullis., Bd 1. 1891. (I förening med V. B. WITTRÖCK).

Om byggnaden och utvecklingen af stammens kärsträngsväfnad hos *Veronica longifolia* L. Bd 2. 1892.

I Botaniska Notiser:

Några mykologiska notiser. 1883.

Mycenastrum corium, en sällsynt svamp af *Gastromyceternas* grupp. 1886.

Morfologiska undersökningar öfver *Koenigia Islandica* 1888.

Några mykologiska notiser. 1890.

Iakttagelser öfver *Veronica*-arter. 1891.

Om några heteroeciska uredinéer. 1893.

Bidrag till kännedomen om Skandinavians *Synchytrium*-arter. 1893.

Om apogamien hos *Balanophora* jämförd med *Antennaria alpina*. 1900.

En billig mikrofotografi-apparat. 1903.

I Botaniska Studier tillägnade F. R. KJELLMAN:

Einige Beobachtungen an reizbaren Staubfäden. 1906.

I Svensk Botanisk Tidskrift:

Öfversikt af våra värdväxlande rostsvampar. Bd 1. 1907.

I Förhandlingar vid Nordiska Naturforskare- och läkaremötet i Helsingfors:

Ein Beitrag zur Entwicklungsgeschichte der Samenanlage von *Casuarina*. 1903.

I Pringsheims Jahrbücher für wissenschaftliche Botanik.

Die Kerntheilungen in den Pollenmutterzellen von *Hemerocallis fulva* und die bei denselben auftretenden Unregelmässigkeiten. Bd 30. 1897.

Die Kerntheilungen in den Basidien und die Phylogenie der Basidiomyceten. Bd 32. 1898.

Untersuchungen über den Rheotropismus der Wurzeln. Bd 34. 1899.

Beiträge zur Kenntniss der Tetradentheilung. Bd 35. 1900.

I Botanisches Centralblatt:

Einige mykologische Notizen. Bd 16. 1883.

Mycenastrum corium. Bd 32. 1887.

Die Anatomie der Marcgraviaceen. Bd 33. 1887.

Morphologische Untersuchungen über *Königia islandica* L. Bd 40. 1889.

Einige mykologische Notizen. Bd 45. 1891.

I. Ueber abnorme Blütenbildung bei *Veronica ceratocarpa* C. A. M. II. Ueber *Veronica agrestis* L. β *calycida* Fr. Bd 47. 1891.

Ueber einige heteröcische Uredineen. Bd 64. 1895.

Vorläufige Mittheilung über *Hemigaster*. Bd 61. 1895.

Parthenogenesis bei *Antennaria alpina* (L.) R. Br. Vorläufige Mittheilung. Bd 74. 1898.

I Beihefte zum Botanischen Centralblatt:

Zur Entwicklungsgeschichte des Samens von *Cynomorium*. Bd. 13. 1902.

I Flora oder Allgemeine Botanische Zeitung:

Ueber Zellinhalt, Befruchtung und Sporenbildung bei *Dipodascus*. Bd 91. 1902.

Ein Beitrag zur Entwicklungsgeschichte der Samenanlage von *Casuarina*. Bd 92. 1903.

Über den Pollenschlauch von *Cupressus*. Bd 93. 1904.

I Hedwigia:

Ueber *Aecidium Galii* Pers. Bd 35. 1896.

I Bulletin de la Société mycologique de France:

Contributions à la flore mycologique de l'Algérie et de la Tunisie. Bd 17. 1901.

Professor Juel kommer att lördagen den 23 november tillträda sitt ämbete med en offentlig föreläsning: *Några drag ur mikroskopets och växtanatomiens tidigare historia.*

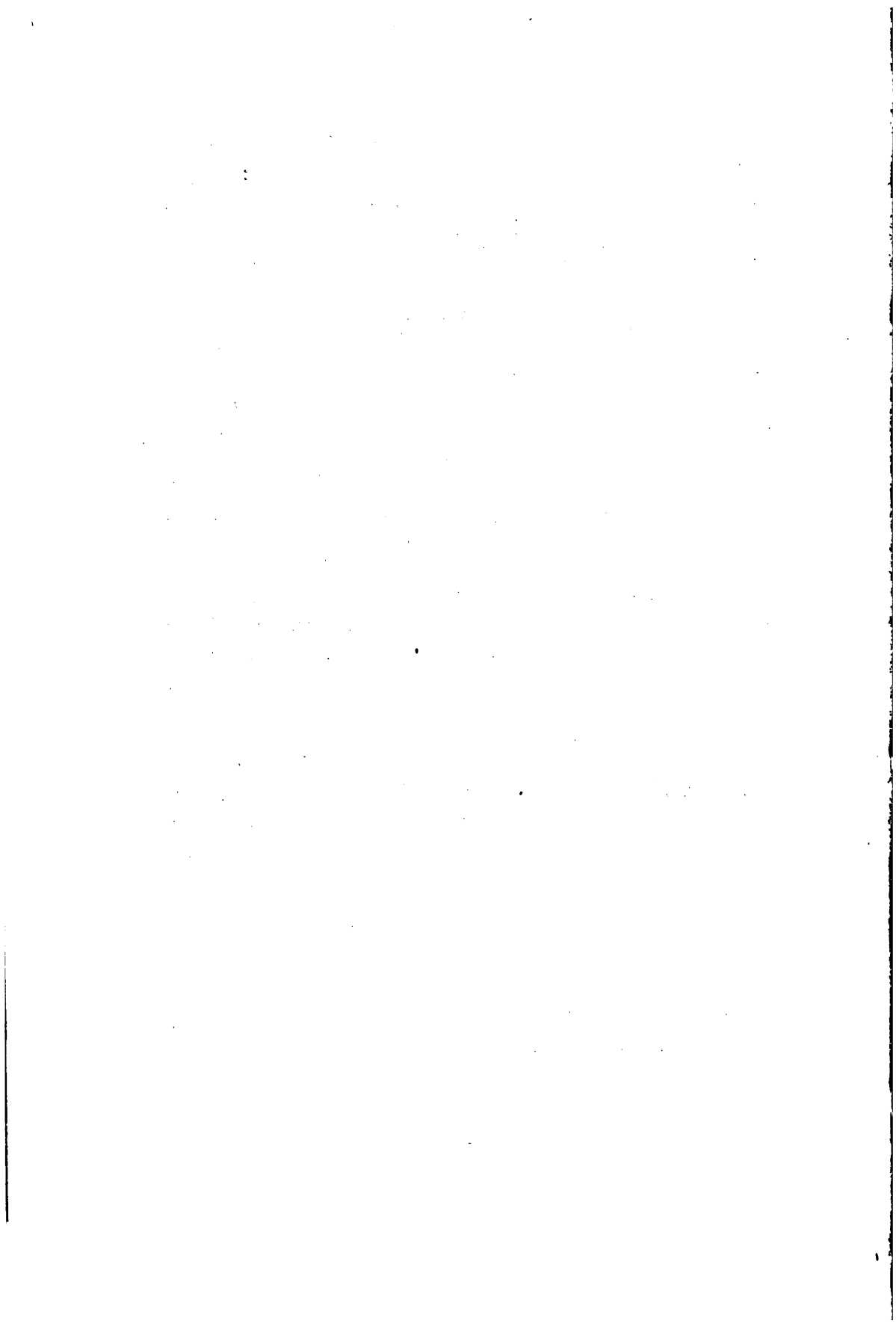
Till beivrande af dessa installationsakter får jag härmed vördsamt inbjuda *Kansleren för Rikets Universitet, förutvarande Utrikesministern, Kommendören med stora korset af Kungl. Nordstjärneorden m. m. Grefve Axel Fredrik Claesson Wachtmeister, Universitetets Prokansler, Årkebiskopen, Kommendören med stora korset af Kungl. Nordstjärne-Orden, Teologie och Filosofie Doktorn Johan August Ekman, Länets Höfding, Kommendören med stora korset af Kungl. Nordstjärne-Orden m. m. Knut Hjalmar Leonard Hammarskjöld, f. d. Professorn i botanik, Kommendören med stora korset af Kungl. Nordstjärneorden m. m. Filosofie Jubeldoktorn Thore Magnus Fries, Öfversten och Chefen för Kungl. Upplands Artilleriregemente, Riddaren af Kungl. Svärds-Orden Hugo Gustaf Theodor Ekström, Öfversten och Chefen för Kungl. Upplands Infanteriregemente, Riddaren af Kungl. Svärdsorden m. m. Curt Johan Elof Rosenblad, Upsala Stads Borgmästare, Riddaren af Kungl. Nordstjärne-Orden Sven Radhe, Upsala Stadsfullmäktiges Ordförande, Professorn vid Upsala Universitet, Kommendören af Kungl. Vasa-Orden 2 kl. m. m. Juris Utriusque och Filosofie Doktorn Knut Hugo Blomberg, Rektorn vid Upsala Högre Allmänna Läroverk, Riddaren af Kungl. Nordstjärne-Orden m. m. Filosofie Doktorn Karl Axel Brolén, Universitetets och Högre Allmänna Läroverkets Lärare och Ämbetsmän, Universitetets Studerande Ungdom samt öfrige Vetenskapernas Idkare, Gynnare och Vänner.*

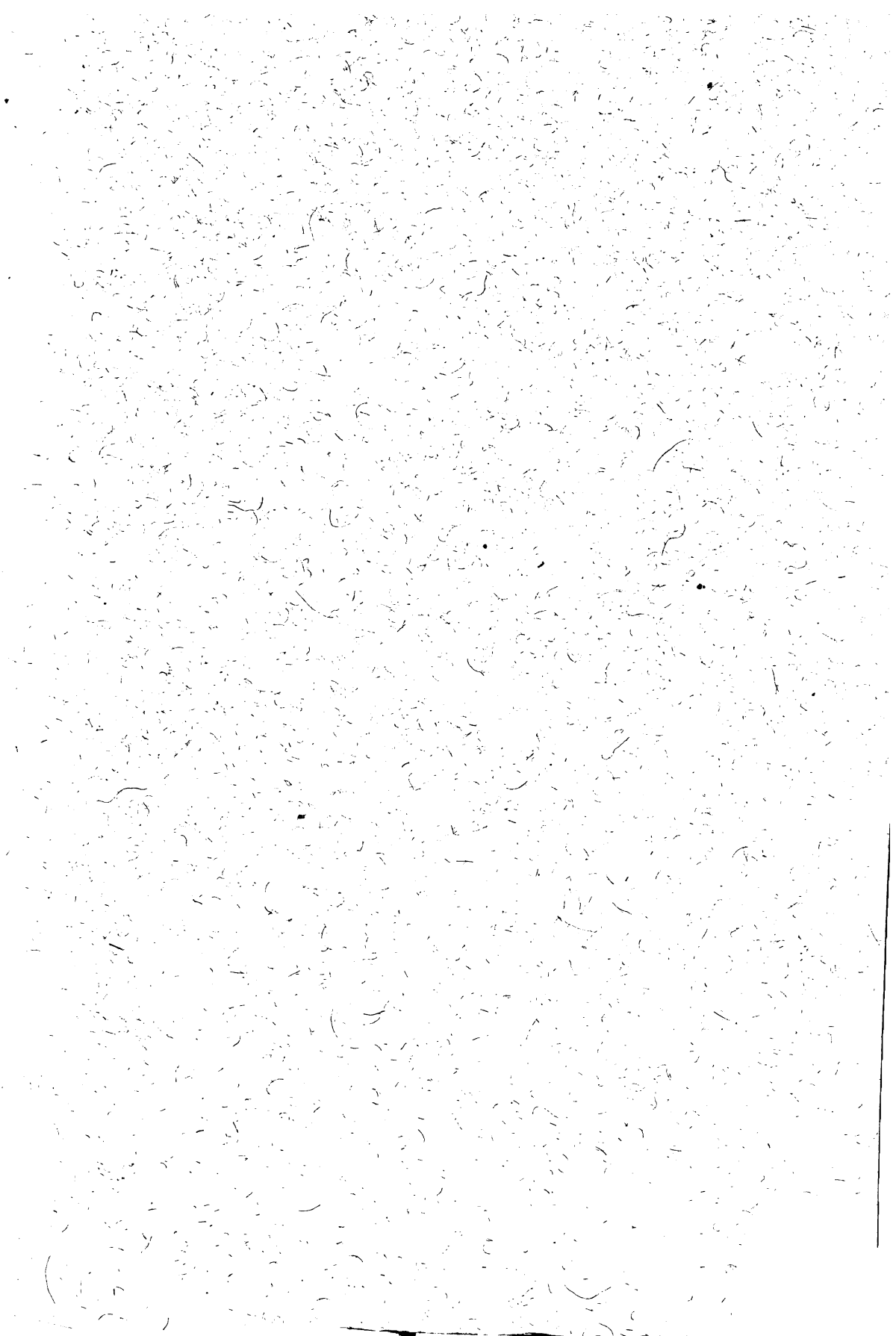
Samlingen sker fredagen och lördagen den 22 och 23 november kl. 12 i det Akademiska Konsistoriets sessionsrum.

Upsala den 20 november 1907.

Henrik Schück.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY,
BERKELEY

**THIS BOOK IS DUE ON THE LAST DATE
STAMPED BELOW**

Books not returned on time are subject to a fine of 50c per volume after the third day overdue, increasing to \$1.00 per volume after the sixth day. Books not in demand may be renewed if application is made before expiration of loan period.

DEC 17 1922

10m-4,'23